

COLOFON

JAARGANG 31 - NUMMER 2

JUNI 2021

Rosmalla (ISSN 0925-2894) wordt 4 keer per jaar uitgegeven onder eindverantwoording van het bestuur van Heemkundekring Rosmalen.
Hoff van Hollantlaan 1
5243 SR Rosmalen

E-mail adres:
info@heemkundekringrosmalen.nl

website:
www.heemkundekringrosmalen.nl

Bestuur Heemkundekring Rosmalen:

- Rien van den Broek, voorzitter
- Marja Spierings-Voets secretaris
- Wim van Son, penningmeester
- Harry Heijmans, lid
- Peter van Hoek, lid
- Hans Groenewoud, lid
- Piet Korsten, lid

Werkgroep Redactieraad 'Rosmalla':

- Gerrit Mol
- Wim van Son
- Wil Coppelmans
(lay-out en tekstverwerking)

Productie:

- Druk: Nextprint B.V. den Bosch

Losse nummers:

- €5,50 per uitgave

Kopijadres:

- rosmalla@
heemkundekringrosmalen.nl

Ledenadministratie:

- Annette Hurkens
heemkundekring@kpnmail.nl

Iedere auteur draagt persoonlijke verantwoordelijkheid voor zijn of haar artikel. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd tenzij bronvermelding plaatsvindt.

Inhoudsopgave

Pagina

<i>Bestuur</i>	De voorzitter aan het woord	2
<i>Redactie</i>	Rosmalen volgens Steven Tibosch	4
<i>Hein van der Flier</i>	De geschiedenis van Eikenburg van 1830-1947	5
<i>Henk de Werd</i>	De historie van de familie Siepkens te Hintham-Rosmalen	10
<i>Michiel van Heumen</i>	Een brandreglement voor Rosmalen in 1761	17
<i>Redactie</i>	Zeer bijzondere schenking	22
<i>Henk de Werd en Driek van Grètte</i>	Historisch 4 'n Hèpke vur Jòntjes, 'n hèpke vur de kat.	23
<i>Henk de Werd</i>	Een glorie dag voor de Roomsche Sport in 1920	24
<i>Rien van den Broek</i>	Onbekend historisch voorwerp	26

Foto voorzijde omslag: Adrianus Kusters en Arnoldina Kusters-van Oosterhout met dochter Mina Kusters-van Alphen (1858-1986)

Foto achterzijde omslag: Gouden Bruiloft van Jan van Alebeek en Mien van Alebeek-Dielissen (1874-1960)

De voorzitter aan het woord

Zoals we in onze nieuwsbrief van mei jongstleden al schreven 'er gloort licht aan het eind van de tunnel'. Het aantal besmettingen loopt terug. De vaccinaties doen hun werk. Het bericht van Coronaminister 'Hugo de Jonge' dat wellicht op 1 september aanstaande alle coronamaatregelen geschrapt kunnen worden, klinkt hoopvol.

U kunt de nieuwsbrief van mei jongstleden nog eens nalezen op onze website onder de gele tab 'activiteiten'.

Achter de schermen hebben we ondanks alle beperkingen, geprobeerd zoveel mogelijk door te werken. We hebben onder andere verschillende fotoreportages verzorgd voor de ROS-platenkoffer.

ROS PLATENKOFFER
met medewerking van: **De Heemkundekring Rosmalen**

Platteland in beeld
is te beluisteren en te zien op
zondag 30 mei
van 14:00 tot 16:00 uur

ROS Radio

Binnen het werkveld Educatie is het plan opgepakt om korte filmpjes (8-10 minuten) te maken over allerlei Rosmalense onderwerpen, die we 'Tijdstukken' gaan noemen. Vaak hebben deze filmpjes een relatie met de Rosmalense Canon, zoals die op de site van de heemkundekring te lezen is en ook vermeld staat in het boek 'Rosmalen 1200'.

De Tijdstukken zijn voor onze leden, belangstellende Rosmalenaren, maar zeker ook voor scholieren een bron van informatie.

De Tijdstukken kunt u bekijken op onze website onder de gele tab 'Historie' of via onderstaande link:

<https://www.heemkundekringrosmalen.nl/index.php/34-tijdstukken>

De werkgroep Bidprentjes heeft haar werkzaamheden hervat en ook in het archief zijn we verder gegaan met het ordenen en opruimen.

De leden die zich hebben aangemeld om als vrijwilliger iets voor ons Heemkundekring te gaan doen, nog even geduld. In september willen we de nieuwe activiteiten gaan opstarten.

Vanaf de maand september willen we ook ons Heemhuis weer gaan openstellen. Op elke maandagmorgen is er dan een inloop tussen 10:00 uur en 12:00 uur.

Vanwege corona hebben we de algemene ledenvergadering helaas weer moeten uitstellen. Als bestuur hebben we het voornemen om de vergadering te houden op dinsdag 12 oktober aanstaande vanaf 20.00 uur. U krijgt hiervoor tijdig nog een uitnodiging per e-mail.

Hierboven een fraaie historische foto van de Dorpsstraat. Er zijn natuurlijk veel meer mooie oude foto's. Het verzamelalbum Historisch Rosmalen, onder de naam "Ons Rosmolle" komt eraan. Een initiatief van de winkeliersvereniging 'Molenhoek' in samenwerking met Marleyart fotografie en Heemkundekring Rosmalen. Ook dit mooie initiatief is vanwege corona behoorlijk uitgesteld maar in september is het dan toch zover. Bij aankopen in het Winkelcentrum Molenhoek krijg u bij de deelnemende winkeliers de foto-stickers. Hoe u aan het verzamelalbum kunt komen wordt bekend gemaakt tijdens de promotie.

Veel leesplezier met het voor u liggende nummer van Rosmalla.

Graag tot ziens in ons Heemhuis of op een ander moment.

Rien van den Broek, voorzitter.

Rosmalen volgens Steven Tibosch

Redactie

Onlangs kreeg onze redactie weer enige stukken uit het archief van ons medelid Wil van den Elzen. Daaronder een handgeschreven brief van een van de beroemdste inwoners van ons dorp, Steven Tibosch. Helaas is de brief niet gedateerd, maar wie Steven gekend heeft, zal dat rond 1960 inschatten. Ook is niet bekend wie de “Waarde vriend” is aan wie de brief is gericht. Ook de kinderen van Steven konden ons niet op weg helpen, wat dit betreft. Wel waren zij zonder aarzelen overtuigd van de echtheid van dit opstel. Juist vanwege de originaliteit van dit stuk hebben wij geen taalkundige of andere verbeteringen in de tekst aangebracht!

Beste vriend,

Het gezegde Rosmalen is een ongelukkig land den winter in het water en des zomers in het zand moet wel uit de tijd voor er een dijk door Rosmalen liep stammen, daar het water na het maken van den dijk niet meer de oostelijke helft van Rosmalen kon bereiken, wel de polder. Het zand gedeelte van ons dorp lag vroeger gemiddeld 2 Meter hoger dan nu daar het de 30tiger jaren in zijn geheel is afgegraven door de z.g. werkverschaffing in die tijd. Alleen de bebouwde heuvels zijn niet afgegraven, maar dat zijn alleen de oude kom van het dorp en de oude hijde en de krommenhoek. Voor het maken van de dijk waren dat alleen de heuvels waar de menschen in de winter konden wonen. Daar hoorden ook de hoeftberg de Heinis met het landgoed van Koehoorn ook bij maar omdat ze niet be-

bouwd waren zijn die ook afgegraven. al bij al waren dat nog al wat Hectaren waar de menschen in de winter droog konden wonen en daarom kunnen wij vrij zeker zeggen dat Rosmalen er voor de eerste jaartelling al bewoond was

Eenige boerderijen en huisjes in Rosmalensche heide staan op terpen wat er op wijst dat deze al bewoond waren voor het maken van de dijk. Na het maken van de dijk konden men in Rosmalen bijna overal wonen alleen het laagste gedeelte zoals in de kantenbosch of de vliertjes die waren te laag die zijn ook nooit bebouwd geweest. Zelf na het maken van de dijk niet vanwege het kwelwater van de polder en sneeuw en regen in de winter als water in de polder hoog stond.

Het waren voor den dijk er lag alleen de heuvels die bewoonbaar waren zoals in os, Nuland en ketsheuvel in orthen. Volgens de vaderlandsche geschiedenis op school hebben de friezen en Batavieren onder het juk van de Romijnen de dijken aangelegt en zijn ze met manden gedragen. In mijn jeugt waren de sporen van de afgravingen voor het maken van de dijk nog goed te zien zij werden slikken genoemd maar die zijn door de Ruilverkaveling met Dijk en wielen ook mee verdwenen. Volgens een oude kaart lagen er meer dan 25 wielen langs de dijk wat er op wijst dat altijd 25 water rampen in Rosmalen zijn geweest ieder wiel is een water ramp dart staat vast. De laatste ramp is voldoende bekend die lag achter de boerderij van Wonders maar die wiel is gedicht met gemeenteafval die dijk is ook al weg.

Hoogachtend S M Tibosch.

Steven Tibosch op de Heinis

De geschiedenis van Eikenburg van 1830 tot 1947

Hein van der Flier

Dit tweede artikel over Eikenburg gaat over de eigenaren van het landgoed tussen 1830 en 1947. We gaan na wie dat waren en wat zij voor de Rosmalense gemeenschap betekenden. Daarna kijken we hoe het buiten in de afgelopen eeuw is veranderd en wat er nog valt te herkennen.

We beginnen in het jaar 1829, als Frans van Meeuwen sr. overlijdt en zijn bezit nalaat aan zijn drie zoons.

6 De broers Van Meeuwen

Na de dood van hun vader laten de zoons het landgoed Eikenburg onverdeeld. Dat blijkt uit het feit dat Augustinus tussen 1830 en 1835 spreekt over 'hem toevertrouwde houtopstanden' terwijl diezelfde formulering tussen 1835 en 1840 door Bernardus wordt gebruikt. Over deze broers valt het volgende te vertellen.

6a Augustinus Ch. van Meeuwen (beheerder 1830-1834)

August wordt in oktober 1806 in Den Bosch gedoopt. Op 16-jarige leeftijd vinden wij hem als student in Brussel. Waarom daar?

Onderwijs stond eeuwenlang in nauw verband met de godsdienstige vorming. In het jaar 1806 werd de openbare school regel; dit 'neutrale' onderwijsmonopolie duurde tot 1848. Wilde men zijn zoon een goede katholieke opvoeding geven en was men daartoe financieel in staat, dan was een lyceum of kleinseminarie in België een logische stap. De ouders van August kozen voor Wallonië, want de kennis van de Franse taal behoorde in hun kringen bij de opvoeding.

Na de dood van zijn vader in 1830 beheert August landgoed Eikenburg. Vier achtereenvolgende jaren regelt hij de verkoop van het hout; een van de belangrijkste activiteiten van het beheer. Dan verdwijnt hij uit beeld en trouwt rond 1835 met Josephina Herwarts (1808-1875) uit Wijlre. Er worden in dit huwelijk twee dochters geboren. August sterft in november 1840 in Aken. Josephina hertrouwt niet en de dochters blijven ongehuwd. Deze tak van de familie sterft daarmee uit.

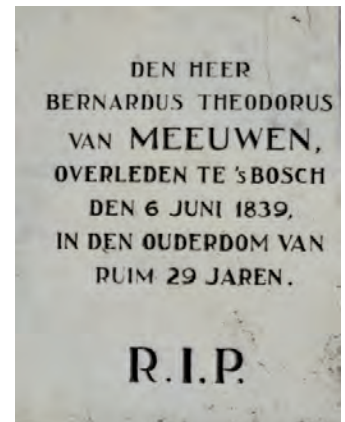
6b Bernardus Th. van Meeuwen (beheerder 1834-1839)

De jongste broer wordt in 1809 in Den Bosch geboren. Op 13-jarige leeftijd vinden we Bernard op een kostschool in Luik. Hij is 26 jaar als hij zijn broer August als beheerder van Eikenburg opvolgt. Van 1835 tot en met 1839 regelt hij de jaarlijkse verkoop van hout.

Op 6 juni 1839 overlijdt Bernard in Den Bosch 'na de Sacramenten ontvangen te hebben'. Zijn broer Frans verzoekt de gemeente om de overledene in Rosmalen te mogen begraven. Op 10 juni 1839 komt de kist daar aan en de lijkschouwer constateert dat het lijk 'in zich vereenigde alle trekken van een natuurlijke dood'. Waarom begraaft men hem in Rosmalen?

Vóór het jaar 1825 droeg de Hervormde gemeente de Lambertuskerk over aan de pastoor en kerkmeesters van Rosmalen.¹ Daarop volgde een grote restauratie: Er werd een nieuw gewelf in neoklassieke stijl aangebracht. De spitsbogen werden vervangen door rondbogen en het interieur werd geheel vernieuwd. Bernardus heeft daar vermoedelijk een financiële bijdrage aan geleverd.

Bij zijn graf komt deze inscriptie. →

7 Het echtpaar Van Meeuwen-Coenen

Na het overlijden van Bernard wordt Frans de eigenaar van Eikenburg. Zowel aan hem als aan zijn vrouw - die haar man ruim overleefde - besteden we hier aandacht.

7a Franciscus J. A. van Meeuwen (1839-1855)

Frans wordt in februari 1805 geboren in Den Bosch. Op 17-jarige leeftijd werkt hij als koopman in de zaak van zijn vader. Hij is dertig jaar als hij in Eynatten (bij Aken) trouwt met zijn nichtje Marie Thérèse Coenen.² Vijf jaar later wordt deze koopman de enige eigenaar van Eikenburg

Frans wil de grondwaterstand van het bouwland van Eikenburg beheersen. Dus ontwikkelt hij een plan om het

teveel aan water weg te pompen met een poldermolen.³ In het jaar 1842 vraagt hij de provincie toestemming om een molen te plaatsen aan de Kleine Wetering. Aangezien de 'plantage' binnen de omwalling het meest behoefte heeft aan een gecontroleerde waterstand, vermoed ik dat de molen in de buurt van het huidige gemaal stond (zie kaartje). In de praktijk blijkt dit experiment geen succes, maar Frans is wel een geslaagd zakenman! Hij is één van de rijkste inwoners van Den Bosch.

In juli 1855 overlijdt hij en wordt bij zijn broer in Rosmalen begraven. We vinden deze tekst op zijn ← grafmonument.

Frans laat 65.000 gulden na. Het landgoed Eikenburg met een oppervlakte van 57 hectare maakt daar één derde van uit. Daarnaast is er veel onroerend goed, waaronder zeven huizen in Den Bosch. Aangezien er geen kin-

deren zijn, erft zijn vrouw dit bezit.

7b Marie Thérèse Coenen (1855-1870)

Wat levert het landgoed Eikenburg deze eigenaren op? Die vraag kan worden beantwoord, want de notariële akten zijn bewaard gebleven.

HOUTVERKOOP	periode	opgaand hout/jr.	brandhout/jr.
van Meeuwen	1840-55	fl. 400,--	fl. 100,--
Coenen	1856-61	fl. 1.000,--	fl. 100,--

Frans van Meeuwen ontvangt gemiddeld 400 gulden per jaar voor opgaand hout en 100 voor brandhout. Thérèse Coenen verkoopt voor 1.000 gulden per jaar hout voor de bouw en daarnaast 100 voor geriefhout. Of dit kapbeleid bosbouwkundig wijs was, is de vraag.

De pacht van Eikenburg bedroeg in de periode 1857-1863 285 gulden per jaar. De bosbouw vormde op dit landgoed dus de belangrijkste bron van inkomsten.

Nadat de weduwe tien jaar in Den Bosch heeft gewoond, verhuist zij in 1865 naar Aken waar haar familie woont. Drie jaar later wil zij Eikenburg verkopen en daar een bejaardentehuis stichten.⁴ Dat plan gaat niet door, maar in 1873 wordt haar 'gesticht van Meeuwen' tegenover de kerk van Rosmalen in gebruik genomen. In 1870 verkocht zij Eikenburg voor 37.500 gulden aan:

8 Johannes Antonius Suijs (1870-1893)

Johannes Suijs (1835-1891) was een beroemd bakker van Bossche koek en van fijne chocolade. Zijn winkel bevond zich in de Hinthamerstraat bij de Markt. In het jaar 1922 adverteerde zijn opvolger met het feit dat de firma al meer dan 100 jaar bestond en dat de kwaliteit van de producten steeds was gehandhaafd. De pui van de winkel stamt uit 1789 en toont een eenhoorn. Momenteel vinden we hier de Amac-store met de mooiste elektronica.

De pui van de bakkerij van Johannes Suijs, eigenaar van Eikenburg

In 1859 is de heer Suijs in Veldhoven getrouwd met Wilhelmina de Thier. Na het overlijden van zijn ouders koopt de bakker Eikenburg in 1870 en biedt de boerderij (13 ha. bouwland en 9 ha. weiland) te huur aan. Suijs laat dit buiten helemaal opknappen. Door de toevoegingen krijgt de gevel een ander uiterlijk (zie Rosmalla jaarg. 31 nr. 1). Ook de boerderij wordt flink verbouwd: in de sluitsteen van de schuur vinden we de namen van dit echtpaar.

Sluitsteen in de boerderij

Jan en Wilhelmina zijn de enigen die het buitenhuis permanent bewoonden. Twintig jaar woonden zij in Rosmalen. Dan - in het jaar 1891 - sterft de heer Suijs 'na langdurig maar geduldig lijden' in de leeftijd van 56 jaar. Twee jaar later sterft Wilhelmina de Thier op het landgoed. Het echtpaar blijft kinderloos en de erfgenamen zetten Eikenburg in 1893 direct te koop:

twee huizen en erven, lusttuinen, plantendreven, opgaande bomen, hakhout, moestuin, bouw- en weiland, dennenbossen, wegen, heide en water, samen 74 hectare.

Het wordt in 'Het Parlement' aan de Pensmarkt ingezet op 31.000 gulden en verkocht aan:

9 Erven Franciscus Joannes Coenen (1893-1912)

Joannes F. Coenen koopt dit bezit in december 1893 namens de erven Frans Coenen. Zo investeren de zussen en broers een deel van het kapitaal dat hun vader aan hen naliet. Die kinderen zijn:

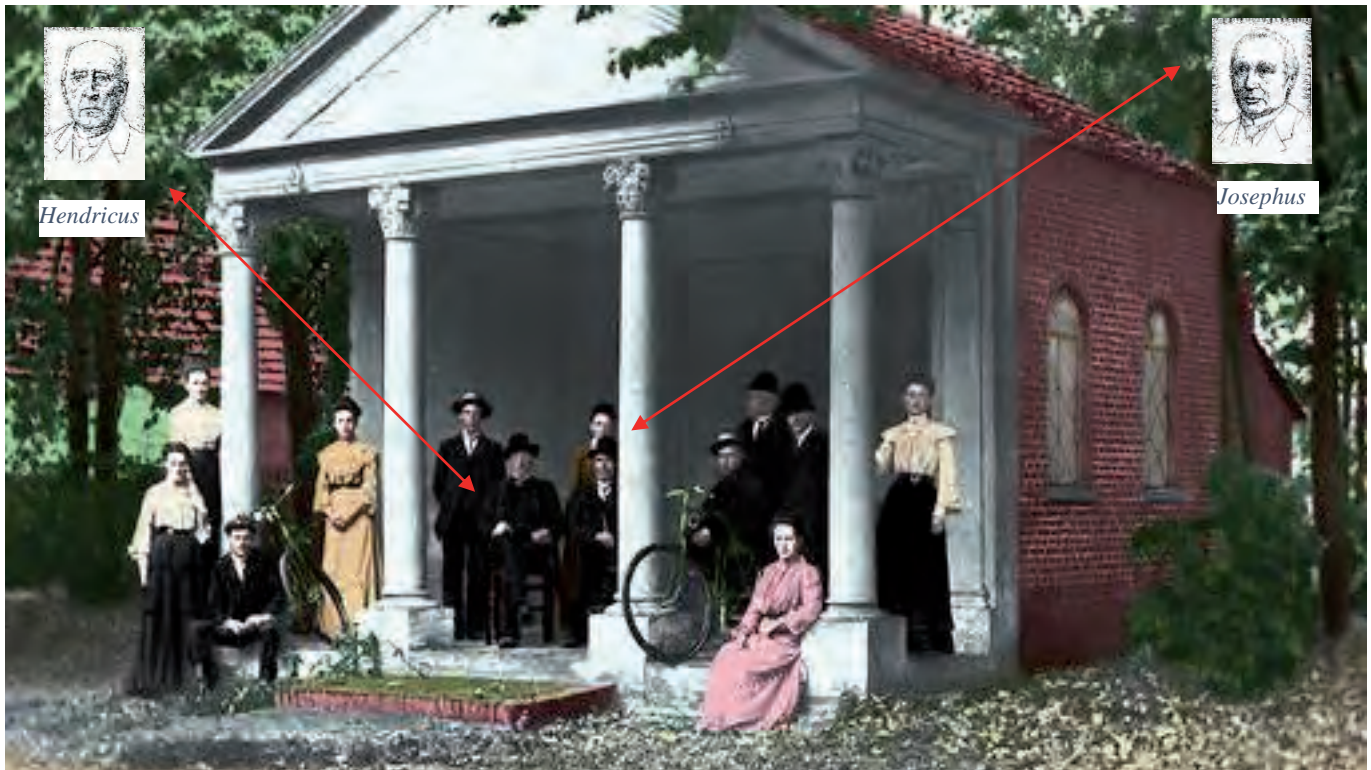
- 1 Hendricus Coenen (1839-1929) firmant en oprichter meststoffenhandel Coenen & Schoenmakers;
- 2 Martinus Bernardus Coenen (1843-1923) landbouwer die in 1880 trouwt met Theodora Elemans;
- 3 Johannes F. Coenen (1848-1905), schoolhoofd met landbouwacte die in 1871 trouwt met Johanna Nass;
- 4 Josephus M. Coenen (1851-1922) firmant van de meststoffenhandel Coenen & Schoenmakers die in 1879 trouwt met zijn schoonzus, Wilhelmina Elemans;
- 5 Johanna Maria Coenen (1854-1924) en
- 6 Mechelina Coenen (1856-1933) franciscanes en onderwijzeres.

Hendrikus is de oudste en bekendste van het gezin. Hij begint in 1875 met een handel in meststoffen.⁵ In 1882 start hij met compagnon Jacobus Schoenmaker te Uden een kunstmestfabriek: de eerste in ons land. Hier worden chilisalpeter, thomasslakkenmeel, potas en andere stoffen verwerkt. Bij de productie wordt zwavelzuur ge-

bruikt en daardoor ontstaan er in 1892 problemen. De firma besluit uit te wijken naar Veghel. Er komen plannen voor een fabriek langs de Zuid-Willemsvaart. De gemeenteraad weigert een milieuvergunning in verband met mogelijke gevaren. Dat besluit wordt in 1915 door de Kroon vernietigd, waarna de bouw in Veghel van start gaat. Een eeuw later vinden we hier de opvolger: het enorme complex van 'Agrifirm'.

De familie Coenen heeft zich laten fotograferen op Eikenburg.⁶ Uit het modebeeld valt af te leiden dat deze foto is gemaakt rond 1910. We zien een feestelijk gezelschap in het paviljoen van Eikenburg met één persoon centraal in beeld: Hendricus Coenen. Waarschijnlijk is deze foto gemaakt ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag in juni 1909. Naast hem zit zijn broer Josephus. Ook de volgende generatie is aanwezig; enkele sportieve mannen zijn met de fiets gekomen.

In 1912 verkopen de erven Franciscus Coenen het landgoed Eikenburg met aanhorigheden bestaande uit: buitenverblijf, hoeve, arbeiderswoning, schuren, erven, park, tuin, bouwland, weiland, dreven en plantsoen (kweekplaats voor bomen) groot 75 hectare voor 35.000 gulden aan:

De familie Coenen uit Uden in het paviljoen van Eikenburg in juni 1909 ter gelegenheid van de 70ste verjaardag van Hendricus Coenen.

10 Joannes H. J. van de Mortel (eig. 1912-1947)

Hein van de Mortel wordt in juni 1871 in Den Bosch geboren. Hij is het enige kind van notaris Victor van de Mortel en Catharina Mahie. Na de lagere school doorlopen te hebben, krijgt Hein een opleiding van de Jezuiten op 'De Breul' in Katwijk aan de Rijn.

Zijn studie rechten rondt hij in 1897 af als kandidaat-notaris. Vervolgens werkt hij bij zijn vader op het kantoor aan de Vughterstraat 105. In oktober 1896 trouwt hij met de 19-jarige jonkvrouw Cecilia de la Court. Het echtpaar krijgt één kind: In augustus 1897 wordt zoon Jan geboren. Van de Mortel wordt in juni 1910 benoemd tot notaris in Den Bosch, enkele maanden nadat zijn vader is overleden.

In 1919 geeft de gemeente Rosmalen toestemming voor de bouw van een huis aan de Graafse baan. Het jaar daarop biedt de firma 'M. van de Bouwhuijzen & zn.' voor afbraak aan: 'de [oude] villa Gele Hoef'. Informatie wordt verstrekt op het bouwwerk 'Nieuwe Gele Hoef'. Het gezin betreft dit huis in 1921, het jaar waarin het echtpaar het 25-jarig huwelijksfeest viert.

Bruidspaar Van de Mortel-de la Court

De (Nieuwe) Gele Hoef, het huis van Van de Mortel in Rosmalen. Bij de bevrijding in 1944 het gebombardeerd en daarna gesloopt.

Een eeuw geleden was de positie van de notaris binnen de gemeenschap een andere dan nu: hij behoorde met de burgemeester, de pastoor en de arts tot de notabelen. We krijgen een indruk hoe het er destijds aan toeging door de beschrijving van het 25-jarig huwelijksfeest van het echtpaar. De eerste dag begint met een optocht die wordt gevormd door:

- een wagen van zang- en toneelgezelschap 'Oefening en Vermaak';
- een groep mannen met versierde fietsen van de 'R.K. Standorganisatie van Werklieden';
- een versierde wagen van het kaartgezelschap van Anton de Laat;
- een groep mannen van de handboogschutterij 'Eendracht' met versierde handbogen;
- een wagen van de voetbalvereniging R.[K.]V.V.;
- een rijkversierde kooi met tal van duiven van de postduivenvereniging 'De Zwaluw' en
- een wagen van het kruisbooggezelschap 'Na Arbeid Vermaak'.

Voorafgegaan door 20 bruidjes betreedt de familie die ochtend de kerk voor een hoogmis door drie heren. Daar memoreert de pastoor hoe de inwoners van Rosmalen een onafscheidelijk geheel vormen met de familie Van de Mortel-de la Court. Hij spreekt de hoop uit dat deze familie in herinnering van de bevolking en van de geestelijkheid zal blijven leven.

In 1909 koopt Van de Mortel 33 hectare land genaamd 'Gagelkamp en Maliskamp' van J. H. M van Rosmalen voor 12.000 gulden. Een deel verkoopt hij in 1933 aan het bestuur van de nieuwe parochie 'Maliskamp'. Het gaat om 'Dennenbosch langs de Rijksweg van den Bosch naar Grave'. Voor deze lap van 100 meter breed en 350 meter diep ontvangt hij 5.880 gulden.⁷ Daarbij geldt de bepaling dat hierop alleen een kerk en daaraan gerelateerde voorzieningen, zoals een school, kerkhof en klooster mogen worden gebouwd. De katholieke kerk nam destijds het initiatief bij het realiseren van voorzieningen die zij voor een gemeenschap essentieel achtte, waarna de woningbouw in de buurt volgde.

De woningmarkt klapt door de crisis en de Tweede Wereldoorlog in en als overmaat van ramp overlijdt de notaris in 1941 op 70-jarige leeftijd. Onder grote belangstelling wordt hij bijgezet in het familiegraf in Rosmalen.

Notaris v.d. Mortel

Cecilia van de Mortel en haar zoon Jan zijn de enige erfgenamen. Die zoon heeft rechten gestudeerd en was eerst burgemeester van Noordwijk en vervolgens diplomaat. In februari 1947 verkopen deze erfgenamen 130 hectare landbouwgebied en bos genaamd 'Eikenburg en Maliskamp' voor een bedrag van 160.000 gulden aan de gemeente. Die laat plannen ontwikkelen voor de inrichting van het gebied die rond 1970 zijn gerealiseerd.⁸ In januari 1965 overlijdt de echtgenote en wordt bij 12 familieleden en naast haar man in Rosmalen begraven.

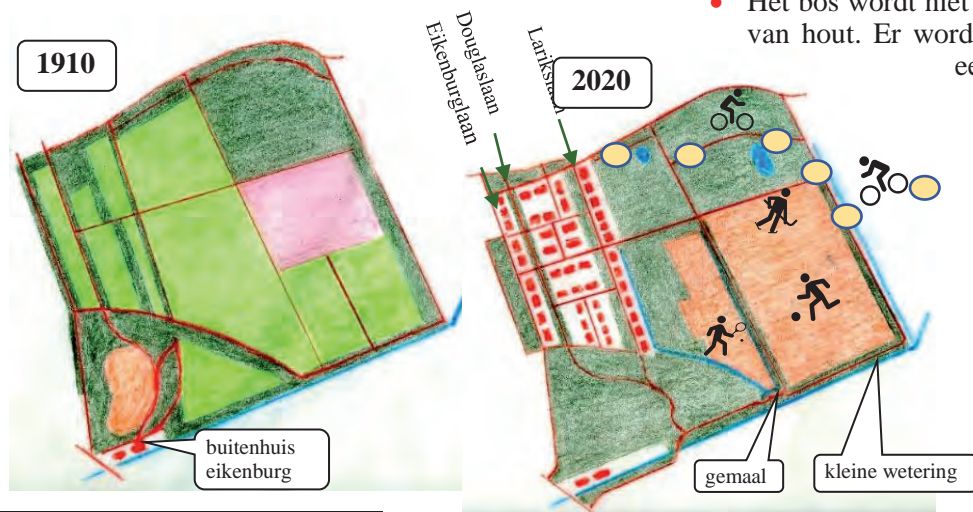
De graven van de familie Van de Mortel met vooraan het graf van de notaris en jkvr. Cecilia de la Court

Terugblik op de ontwikkeling van de buitenplaats

We keren terug naar hoeve 'in sijne grachten en wallen' en vergelijken de situatie in 1910 met die van 2020 (zie kaartjes).

De vorm van het gebied met wallen in het noorden, oosten, zuiden is niet veranderd. Ook de wegenstructuur is gelijk gebleven: bijna alle wegen die er in 1910 waren, zijn er in 2020 nog. Ook het 'kasteellaantje' zoals Peer Smulders de Douglaslaan noemde is in het plan opgenomen.⁹

- Het groene karakter van dit woongebied is versterkt doordat langs de drie noord-zuid lopende lanen groenzones met bomen zijn aangelegd.
- In 1910 stond het hele gebied ten dienste van het agrarische bedrijf. Daar zijn andere functies voor in de plaats gekomen.
- Het buitenhuis Eikenburg is gesloopt, maar er staan 37 riante vrijstaande huizen op ruime percelen en 16 2-onder-1-kapwoningen.
- Het park van de eigenaar van het landgoed is verdwenen. Een groot deel van het gebied wordt gebruikt voor sport. Voetballers, hockeyers en tennisers uit heel Rosmalen maken hiervan gebruik.
- Het bos wordt niet meer gebruikt voor de productie van hout. Er wordt gewandeld, geïjogd, gefietst in een natuurlijke omgeving.

¹ StA sH, archief Sint-Lambertusparochie (toegangsnr. 508), inv. nr. 1 en 125; BHIC archief N.H-gem. Rosmalen-Berlicum (toegangsnr. 1720), inv. nr. 37 en 39.

² Hein van der Flier, 2020. 'Uit het leven van Marie Thérèse van Meeuwen-Coenen' in *Rosmalla* jaargang 30, nr. 4.

³ Wim Veekens, 2018. 'De windvijzelmolen op Eikenburg in Maliskamp' in *De molens van Rosmalen*.

⁴ Michiel van Heumen & Gerrit Mol, 2012. 'Brieven over de stichting van het Huis van Meeuwen' in *Rosmalla* jaargang 22, nr. 2.

⁵ Paul Huf, 1952. *Zeventig jaar Coenen & Schoenmakers*.

⁶ StA sH, archief Henk de Werd (toegangsnr. 938). Foto nabewerkt door Felix Tarrida en beschikbaar gesteld door Ignace Schretlen.

⁷ Ad Claassen, 2010. *Een beklemmende erfdiensbaarheid en de bevrijdende ruimtelijke ordening*.

⁸ Gemeente 's-Hertogenbosch. *Bestemmingsplan Maliskamp herziening 2011*.

⁹ Mondelinge mededeling van Wim Veekens.

De historie van de familie Siepkens te Hintham-Rosmalen

Henk de Werd Deel 6

Het herenhuis van Hendrik Ignatius Siepkens uit 1868 wordt een kostschool, het Instituut St. Antoine:

Na het overlijden van oud-burgemeester Hendrik Ignatius Siepkens ging zijn fraai herenhuis naar zijn neef Jacobus van Elten, zoon van Adriana Siepkens en Wilhelmus van Elten. Deze Jacobus was gehuwd met Geertruida Avezaath. Uit dit huwelijk werd geboren Adriana van Elten, die huwde met Franciscus Dorenbosch. Zij woonden in 's-Hertogenbosch en haar moeder en zij verhuurden de villa in Hintham aan ene rector Holrah.

In 1911 startte in dit herenhuis rector Holrah uit Duiven bij Arnhem een kostschool, genaamd instituut St. Antoine. Pastoor van Thiel, bouwpastoor van de in 1910 geopende Annakerk in Hintham, schreef in zijn Memoriale Parochiae: "18, 19 en 20 September 1911 was er om 6 uur Lof, waaronder meditatie door de Eerw. Pater Eusebius, capucijn, vanwege de Retraite voor de leerlingen van het instituut St. Antoine. Deze oefeningen, waaraan een volle aflat is verbonden, werden door velen bijgewoond. Des morgens en voor en na de oefeningen was er gelegenheid tot biechten. De inwijding van het instituut had plaats op 21 September. Zij werd door mij (pastoor Van Thiel HdW) verricht, geassisteerd en gevolgd door den Eerw. Heer Rector Holrah, Mgr. A. Diepen, Mgr. C.C. Prinsen, Pastoor van der Kant van de St. Leonarduskerk te 's Bosch."

Voor de start van dit instituut huurde rector Holrah aanvankelijk het grote herenhuis van mevrouw Van Elten – Avezaath. In het huurcontract van 15 oktober 1911 lezen we dat Geertruida Agatha van Avezaath, weduwe van Jacobus Antonius van Elten verhuurde aan de Weleerwaarde Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, "Roomsch Catholiek priester wonende te Duiven: het groot heerenhuis met stalling, bergplaats, tuin en erf te Hintham, gemeente Rosmalen". De villa werd tot voor kort gehuurd door de heer van Baarle. De huur werd aangegaan voor een tijd van vijf jaar, negen maanden en vijftien dagen, ingaande 15 juli 1911 en eindigende op 30 april 1917. De huursom bedroeg vijf honderd gulden per jaar. De betaling daarvan geschiedde in vier termijnen van drie maanden. Volgens het huurcontract had de huurder tevens het recht:

1. Om ook het herenhuis met tuin en erf (gelegen naast de villa uit 1868), dat gehuurd werd door de heer van der Heijden, op een nader overeen te komen tijdstip

eveneens te huren en wel voor de som van f 250,- per jaar. Is dit het huis, dat door Jacobus van Elten in 1891 werd gebouwd?

2. Na afloop van het huurcontract (op 30 april 1917) kon de huurovereenkomst verlengd worden.
3. De huurder kreeg tevens de gelegenheid beide panden te kopen voor de som van achttien duizend gulden.

"Alle kosten van reparatie en onderhoud van het gehuurde, onverschillig van welke aard, zoo wel binnen als buitenhuis, gedurende den huurtijd, zijn ten laste van den huurder, die bij verlaten van het gehuurde daarin moet achterlaten al wat hij door verbouwen daarin heeft aangebracht.

Een kopie van boven genoemd huurcontract uit 1911 kreeg Henk de Werd van Mevrouw G. Dorenbosch.

Rector Holrah startte direct met de herinrichting van het herenhuis tot een kostschool. We kunnen dat opmaken uit een brief, die hij op 27 juni 1911 schreef aan de heer F. Dorenbosch, de echtgenoot van Adriana Wilhelmina van Elten en de schoonzoon van mevrouw van Elten - Avezaath: "Uw schrijven ontvangen. Er moet niet anders in komen staan dan: Instituut "St. Antoine". Wat heeft dat lang geduurd. Houw die teekeningen als ze aankomen te 's Bosch. Zend er mij een stuk of 10 of 12, want de tijd is nu voorbij om er nog veel drukte mede te maken.

Het kled zal vandaag of morgen afgezonden worden, alsmede de matten en het papier, dat er onder moet. Ik heb gezegd, dat men er een flinke opening in moet laten, daar zulks veel beter is voor de uitwaseming.

Het zomerhuis is afgezaagd, doch hoe Strang dat groote stuk kap in een wagen moet plaats, begrijp ik niet. Het kan, dunkt mij, ook onmogelijk bij U in de bergplaats. Het beste zal zijn, dat het geheele zomerhuis maar direct naar Hintham gebracht wordt. Misschien wil v. Drunen wel hebben, dat wij het op de wei zetten. Ik kom Dinsdag of Woensdag te Hintham, naar gelang de wagens aankomen. Ik zal dit wel met Strang bespreken. Aan Vroom en Dreesman heb ik last gegeven de gordijnen aan de straat op te hangen, dan ziet het er fatsoenlijk uit. Voor het leggen van het kled zal U dan wel verder zorgen. Ik hoop, dat het bij U goed zal gaan. Jammer dat het zoo lang duurt, maar men kan er niet veel aan doen. Met beste groeten, ook aan uw vrouw.

Hoogachtend,
H. Holrah, Rector.
Duiven, 27 juni 1911

P.S. Ik heb met verschillende lui gesproken over de eetzaal en recreatiezaal, doch er zit niets anders op, dan de schuifdeuren er niet inzetten, anders is het een met het ander te klein.”

In 1915 waren er reeds betalingsmoeilijkheden. De deurwaarder moest eraan te pas komen voor het innen van de driemaandelijksche huur. Een nota van deurwaarder J. Baudoin uit Den Bosch voor mej. De Wed. van Elten van 9 augustus 1915 getuigt daarvan. De deurwaarder schrijft: “Voor U ontvangen in zake Hol-

Den Haag den 9 Aug 1915
Nota van de Wed. van Elten
van J. Baudoin Deurw. i. Bosch

Voor U ontvangen
in zake Holoeraal f 375.-
in zake ontleyde huur per 31 Juli '15 20 83
f 395 83

Hiervan gaat af
kosten in beide zaken inclusief
kosten advocaat f 42.50
door mij betaald Natuure
Hypotheekbank inclusief
35 cent per f 107.26 149 76
rest f 246 07

welk bedrag door U op
nagengingenubus 1900 vijfde
is ontvangen door leuscher
bond de eemwande zultat
etl. Craliana

Kopie van de nota van deurwaarder J. Baudoin, thans in het archief van Mevr. Dorenbosch in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch, schonk zij aan Henk de Werd.

rah f 375; in zake v.d. Heijden huur per 31 juli 1915 f 20,83. Hiervan gaat af: Kosten in beide zaken inclusief kosten advocaat f 42,50.....

Waren die betalingsmoeilijkheden tijdelijk? We weten het niet. In ieder geval werd op 29 november 1915 een nieuw huurcontract opgesteld. Dit had alles te maken met het feit, dat de eigenaresse, Geertruida van Elten – Avezaath was

overleden en haar dochter, Adriana Wilhelmina van Elten, als erfgename aantrad als de nieuwe verhuurder dus.

“De ondergetekenden

1. Franciscus Dorenbosch, keurmeester, wonende te 's-Hertogenbosch, als in algeheele gemeenschap van goederen gehuwd met Adriana Wilhelmina van Elten, zonder beroep, mede wonende aldaar; en
2. Voor zooveel noodig evengenoemde Adriana Wilhelmina van Elten, daartoe bijgestaan en gemachtigd door haren echtgenoot voornoemd, verklaren bij deze te hebben verhuurd en in huur af te staan aan den Wel-Eerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Holrah, Roomsch Katholiek Priester en Rector, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, die door medeonderteekening verklaart te hebben gehuurd en in huur aan te nemen:

Het heerenhuis met zijn gebouwen, tuin en erf, gelegen te Hintham, gemeente Rosmalen, waarin thans is gevestigd het Instituut St. Antoine. De huur en verhuur is aangegaan voor den tijd van acht jaren, ingaande den vijftienden Januari 1900 en zestien en alzoo eindigende op gelijk tijdstip in 1900 vier en twintig. Nochtans wordt deze huur en verhuur telkens geacht voor zes jaren te zijn verlengd zoo niet door een der partijen een half jaar vóór het verstrijken van den huurtijd opzegging der huur is gedaan. De huurprijs bedraagt vijf honderd gulden per jaar te betalen in driemaandelijksche termijnen, eerstmaal den vijftienden April 1900 zestien en zoo vervolgens, zonder eenige korting, verrekening of vergelijk in handen des verhuurders.” Ook hier kreeg rector Holrah dezelfde rechten (en plich-

Huur Contract
De ondergetekenden
Franciscus Dorenbosch, keurmeester,
wonnende te 's-Hertogenbosch, als in algeheele
gemeenschap van goederen gehuwd met
Adriana Wilhelmina van Elten, zonder be-
roep, mede wonende aldaar; en
voor zooveel noodig evengenoemde
Adriana Wilhelmina van Elten, daartoe bijgestaan en gemachtigd
door haren echtgenoot voornoemd,
verklaren bij deze te hebben verhuurd en
in huur af te staan aan den Wel-Eerwaarden
Heer Henricus Antonius Aloysius
Holrah, Roomsch Katholiek Priester en Rector,
wonnende te Hintham, gemeente
Rosmalen, die door medeonderteekening
verklaart te hebben gehuurd en in huur
aan te nemen.
Het heerenhuis met zijn gebouwen, tuin
en erf, gelegen te Hintham, gemeente
Rosmalen, waarin thans is gevestigd
het Instituut St. Antoine.
De huur en verhuur is aangegaan
voor den tijd van acht jaren, ingaande
den vijftienden Januari 1900 en zestien
en alzoo eindigende op gelijk tijdstip
in 1900 vier en twintig.
Nochtans wordt deze huur en verhuur
telkens geacht voor zes jaren te zijn
verlengd zoo niet door een der partijen
een half jaar vóór het verstrijken
van den huurtijd opzegging der huur
is gedaan.
De huurprijs bedraagt vijf honderd
gulden per jaar te betalen in drie-
maandelijksche termijnen, eerstmaal
den vijftienden April 1900 zestien
en zoo vervolgens, zonder eenige korting,
verrekening of vergelijk in handen des
verhuurders.”

Reijf van Eigenendom
den Wel-Eerw. Heer H. A. A. Holrah
en eent. de Hintham gemeente
Rosmalen
Hijgen met plichtloos, of
huren, glegen te Hintham, gemeente
Rosmalen, op Hintham, had, per
19 Sept 1917
19 17

VERLEDEN VOOR
M. H. J. W. EYCKEN,
Notaris
te 's-HERTOGENBOSCH,
den 10 September 1917

Kopie huurcontract uit 1916 en het eigendomsbewijs uit 1917. Archief Mevr. G. Dorenbosch.

ten) als in het contract van 15 oktober 1911, wat betreft de huur van het tweede huis en wat betreft de aankoop van de panden en de kosten van onderhoud en mogelijke verbouwingen.

In 1917 gaat Holrah over tot de aankoop van de diverse panden, waaronder het herenhuis uit 1868.

Op 10 september negentien honderd zeventien verscheen voor mij, Matheus Henricus Joannes Willebrordus Eijcken, notaris ter standplaats 's-Hertogenbosch in tegenwoordigheid der beide na te noemen getuigen:

De Heer Franciscus Reinerus Johannes Dorenbosch, keurmeester der vischmarkt, wonende te 's-Hertogenbosch, als in algeheele gemeenschap van goederen gehuwd met Adriana Wilhelmina van Elten.

Welke comparant verklaarde te hebben verkocht en mitsdien in eigendom over te dragen aan:

1. Den Weleerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector en Directeur wonende te Rosmalen op Hintham.
2. Den Weledelen Heer Johannes Petrus Wald, zonder beroep, wonende te 's-Hertogenbosch en
3. Den Weledelen Heer Petrus Albertus Maria Antonius Driessen, Directeur der Pitmanschool, wonende te Rosmalen. Die ten deze mede verschienen, verklaarden te hebben gekocht en in eigendom aan te nemen: Huizen met schoollocaal, erf en tuin, gelegen onder de gemeente Rosmalen op Hintham, kadastraal bekend sectie E nummers 1118-1119, samen groot negentien aren en drieenzeventig centiaren.

Volgens verklaring van partijen is deze verkoop en koop geschied voor de som van achttien duizend gulden, welke koopsom de verkooper verklaart van de kopers te hebben ontvangen, waarvoor mitsdien kwitantie wordt gegeven." Eerder, op 27 maart 1917 kocht Rector Holrah het belendende perceel van zijn instituut St. Antoine te Hintham, kadastraal bekend onder de Sectie E nummer 668 en 671. Dat "huisje met erf en tuintje" groot vijf aren en zes en twintig centiaren" was het eigendom van Helena Johanna Maria Korst uit Vught.

De verkoopster had het geërfd bij het overlijden van haar

De den den heerder Jap. beente vopertien
Kop. dert gewentien, verscheen voor mij, Ma.
Theer Henricus Joannes Willebrordus Eijcken,
notaris ter standplaats 's-Hertogenbosch, in tegen-
woordigheid der beide na te noemen getuigen:
De Heer Franciscus Reinerus Johannes Dorenbosch,
keurmeester der vischmarkt, wonende te 's-Hertogenbosch,
als in algeheele gemeenschap van goederen gehuwd met
Adriana Wilhelmina van Elten.
Welke comparant verklaarde te hebben verkocht en mitsdien in eigendom over te dragen aan:
Den Weleerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector en Directeur wonende te Rosmalen op Hintham.
Den Weledelen Heer Johannes Petrus Wald, zonder beroep, wonende te 's-Hertogenbosch en
Den Weledelen Heer Petrus Albertus Maria Antonius Driessen, Directeur der Pitmanschool, wonende te Rosmalen. Die ten deze mede verschienen, verklaarden te hebben gekocht en in eigendom aan te nemen: Huizen met schoollocaal, erf en tuin, gelegen onder de gemeente Rosmalen op Hintham, kadastraal bekend sectie E nummers 1118-1119, samen groot negentien aren en drieenzeventig centiaren.
Volgens verklaring van partijen is deze verkoop en koop geschied voor de som van achttien duizend gulden, welke koopsom de verkooper verklaart van de kopers te hebben ontvangen, waarvoor mitsdien kwitantie wordt gegeven.

De ondergeschikte Helena Johanna Maria Korst, zonder beroep, wonende te 's-Hertogenbosch, als in algeheele gemeenschap van goederen gehuwd met
Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector en Directeur van het Instituut St. Antoine, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, verklaarde te hebben verkocht en mitsdien in eigendom over te dragen aan:
Den Weleerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector en Directeur van het Instituut St. Antoine, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, als in algeheele gemeenschap van goederen gehuwd met
Adriana Wilhelmina van Elten.
Welke comparant verklaarde te hebben verkocht en mitsdien in eigendom over te dragen aan:
Den Weleerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector en Directeur van het Instituut St. Antoine, wonende te Rosmalen op Hintham.
Den Weledelen Heer Johannes Petrus Wald, zonder beroep, wonende te 's-Hertogenbosch en
Den Weledelen Heer Petrus Albertus Maria Antonius Driessen, Directeur der Pitmanschool, wonende te Rosmalen. Die ten deze mede verschienen, verklaarden te hebben gekocht en in eigendom aan te nemen: Huizen met schoollocaal, erf en tuin, gelegen onder de gemeente Rosmalen op Hintham, kadastraal bekend sectie E nummers 1118-1119, samen groot negentien aren en drieenzeventig centiaren.
Volgens verklaring van partijen is deze verkoop en koop geschied voor de som van achttien duizend gulden, welke koopsom de verkooper verklaart van de kopers te hebben ontvangen, waarvoor mitsdien kwitantie wordt gegeven.

Pagina 1 uit de koopakte van het voormalige herenhuis uit 1868 en pagina 1 uit de koopakte van een belendend perceel, dat eigendom was van Helena Korst uit Vught door rector Holrah. De kopieën van deze akten komen uit het archief van de Zusters van de Choorstraat. Via Zuster Wilma, directrice van de Sancta Maria Mavo, waar Henk de Werd als docent gedurende 33 jaar werkzaam was, kwamen deze en diverse andere akten in oktober 1982 Naar het adres: Hintham 127, waar Henk de Werd toen woonde. Met dank aan de zusters.

moeder Jacoba Wieleman, weduwe van Arnoldus Korst. Interessant zijn de voorwaarden bij deze verkoop.

1. "De koper betaalt jaarlijks op den eersten Maart aan de verkoopster gedurende haar leven eene som van zeventig gulden.
2. De verkoopster machtigt den koper om zich vanaf heden den eigendom van het verkochte te verschaffen door het doen overschrijven dezer acte in de openbare registers.
3. De koper betaalt vanaf heden alle belastingen, lasten en omslagen, welke van het verkochte verschuldigd zijn.
4. De verkochte goederen worden door partijen geschat op eene verkoopwaarde van één duizend twee honderd gulden.
5. De kosten dezer acte, alsmede die der overschrijving, zijn voor rekening van den koper."

Ook de te Hintham bij het instituut wonende Antonius van

De ondergeteekende Antonius van der Heijden arbeider, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, verklaart bij deze te hebben verkocht en mitsdien de vollen en vrijen eigendom, onder vrijwaring rechten, af te staan en over te dragen aan den WelEerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector, Directeur van het Instituut St. Antoine, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, die bij deze verklaart te hebben gekocht en in koop en overdracht te hebben aanvaard een huis, erf en tuin, gelegen te Hintham, gemeente Rosmalen, kadastraal bekend Sectie E nummers 669 en 670, ter grootte van drie aren, tien centiaeren." Het geheel werd nu verkocht voor vijf honderd gulden. Het bedrag werd aan de verkoper uitbetaald. Als extra bepalingen werden opgenomen:

Links: Een deel van de verkoopakte. Antonius v.d. Heijden verkoopt zijn huisje aan rector Holrah op 15 februari 1917 voor f 500,- Rechts: Een deel van de koopakte uit 1893. Antonius van der Heijden kocht toen dat huisje voor f 400,- Beide akten komen uit het archief van de Zusters van de Choorstraat te 's-Hertogenbosch.

der Heijden verkoopt zijn eigendom aan Rector Holrah. Deze verkoop geschiedde op 15 februari 1917. Ook deze akte kreeg ik van de Zusters van de Choorstraat te 's-Hertogenbosch.

“De ondergeteekende Antonius van der Heijden, arbeider, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, verklaart bij deze te hebben verkocht en mitsdien de vollen en vrijen eigendom, onder vrijwaring rechten, af te staan en over te dragen aan den WelEerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector, Directeur van het Instituut St. Antoine, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, die bij deze verklaart te hebben gekocht en in koop en overdracht te hebben aanvaard een huis, erf en tuin, gelegen te Hintham, gemeente Rosmalen, kadastraal bekend Sectie E nummers 669 en 670, ter grootte van drie aren, tien centiaeren.” Het geheel werd nu verkocht voor vijf honderd gulden. Het bedrag werd aan de verkoper uitbetaald. Als extra bepalingen werden opgenomen:

1. “De koper verleent aan den verkoper en bij diens vooroverlijden aan diens echtgenoot genaamd Anna Maria Boselie het recht om het verkochte goed te blijven bewonen en gebruiken gedurende hun leven.
2. Nochtans mogen zij aan het verkochte goed niets veranderen, afbreken of verbouwen of daaraan een andere bestemming geven, doch moeten het verkochte in

Voor Reichaack Adriaan van Heusden, notaris, gendigd te Rosmalen, in Gemeente Rosmalen, de notariële akte van verkoop van een huis, erf en tuin, gelegen te Hintham, gemeente Rosmalen, kadastraal bekend Sectie E nummers 669 en 670, ter grootte van drie aren, tien centiaeren, aan den WelEerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector, Directeur van het Instituut St. Antoine, wonende te Hintham, gemeente Rosmalen, die bij deze verklaart te hebben gekocht en in koop en overdracht te hebben aanvaard een huis, erf en tuin, gelegen te Hintham, gemeente Rosmalen, kadastraal bekend Sectie E nummers 669 en 670, ter grootte van drie aren, tien centiaeren, voor de som van vijf honderd gulden. Het bedrag werd aan de verkoper uitbetaald. Als extra bepalingen werden opgenomen:

- goeden staat onderhouden.
3. Indien tijdens het leven van den verkoper en diens echtgenoot zij beiden of bij vooroverlijden van een hunner de langstlevende het verkochte goed blijvend verlaat, heeft de koper onmiddellijk daarna het recht in de vrije beschikking over het verkochte.
  4. De verkoper of bij zijn vooroverlijden zijn genoemde echtgenoot mogen het verkochte noch geheel, noch gedeeltelijk verhuuren, noch aan derde in gebruik afstaan, noch vervreemden, noch eenige handelingen verrichten, waardoor de koper in zijne rechten voorzgd zoude kunnen worden verkort.
  5. Grond en polderlasten van het verkochte goed worden door den verkoper en bij diens overlijden door zijne echtgenoot voldaan, zoolang beiden of een hunner het verkochte bewonen.
  6. Bij niet nakoming van een der bepalingen als voorzgd door den verkoper of bij diens vooroverlijden door zijne echtgenoot heeft de koper onmiddellijk de vrije beschikking over het verkochte zonder tot eenig sommatie of aanzegging gehouden te zijn, onverminderd zijn recht op schadevergoeding.
  7. De kosten dezer acte zijn ten laste van den koper.”

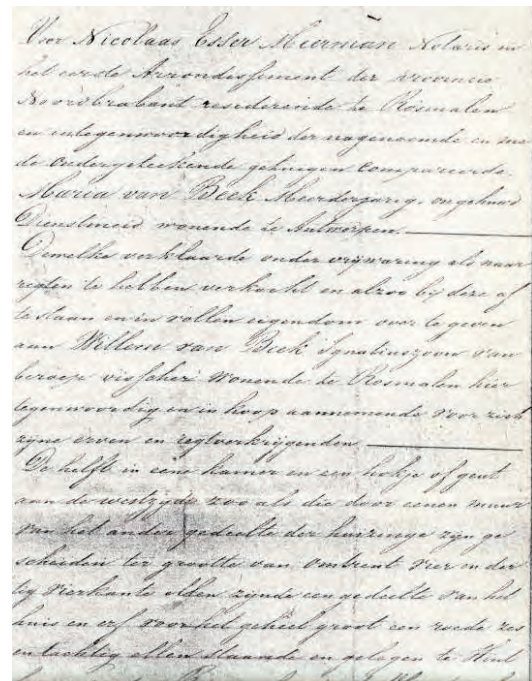
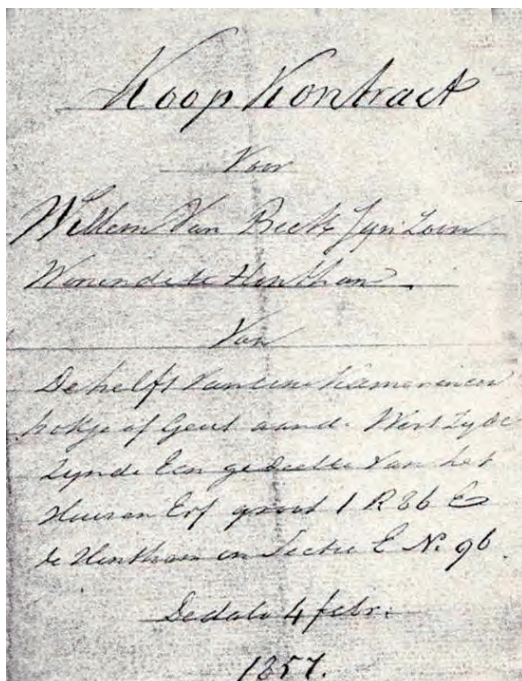
Vermeld kan nog worden, dat genoemde Antonius van der Heijden het huisje gekocht had op 9 september 1893 van Christina Kunkeler, weduwe van Willem van Beek, Ignatiuszoon, wonende te Hintham. Hij betaalde er 400 gulden voor. Antonius van der Heijden was toen leerlooier. De notariële akte werd opgemaakt door notaris Reinhard Adriaan van Heusden te Rosmalen.

Interessant wordt het wanneer we kunnen lezen, dat deze Willem van Beek, Ignatiuszoon in 1857 dit huisje zelf gekocht had, dat toen als volgt werd omschreven: “De helft van eene kamer en een hokje of geut aan de westzijde, zijnde een gedeelte van het huis en erf groot 1 roede 86 ellen te Hintham in sectie E nummer 96.” Sectie E nr. 96, dat hebt u kunnen lezen, was het huis “de Valk”, het woonhuis van Adriana Siepkens. Lezen we echter verder, dan zien we, dat de notaris hier een vergissing gemaakt heeft.

Willem van Beek, Ignatiuszoon, van beroep visser en “logementhouder” wonende te Rosmalen, kocht dat huisje in 1857, volgens de door notaris Nicolaas Esser Meerman opgemaakte akte, van Maria van Beek, meerderjarig, onge-

huwd, dienstmeid wonende te Antwerpen .

De helft van van die kamer en dat hokje of geut waren “door eenen muur van het ander gedeelte der huizinge gescheiden en waren ter grootte van omtrent vier en dertig vierkante ellen.” In de akte werd eveneens vermeld, dat het huis was gelegen te Hintham onder Rosmalen in de Vliert en dat “de wederhelft reeds toebehoorde aan den koper.” Volgens dit gedeelte van de akte was het kadastrale nummer: Sectie E nummer 90 en dat is dan weer niet het huis “de Valk”.

Bij dat huisje hoorde een stukje “hof achter voorschreve kamer, zooals zulks afgebakend is ter grootte van omtrent twee roeden en drie en veertig ellen zijnde een gedeelte van het perceel tuin gelegen aldaar in Sectie E nummer 89 voor het geheel groot zes roeden vijftig ellen, waarin de koper reeds de helft toebehoort.” Het is duidelijk: De op het titelblad van de akte genoemde Sectie E nummer 96 moet een verschrijving geweest zijn. Uit de nummers kunnen we wel opmaken, dat dit huisje en het huis “de Valk” kort bij elkaar gestaan hebben. De akte onthult verder ook nog, dat Maria van Beek dit huisje verkregen had uit de erfenis van haar ouders:

Koopacte van het huis in Hintham Sectie E, nummer 96, dat echter Sectie E nummer 90 blijkt te zijn. Deze verkoopacte dateert van 4 februari 1857. Archief Zusters van de Choorstraat te 's-Hertogenbosch.

Ignatius van Beek en Juliana Peters, die het op hun beurt gekocht hadden van Antonie van Beek. Verkoopster Maria van Beek, dochter van Ignatius en koper Willem van Beek, Ignatiuszoon waren broer en zus. Willem Siepkens, de eerste Rosmalense burgemeester, die “de Valk” in 1838 kocht voor zijn dochter, was gehuwd met Wilhelmina van Beek en ook zij behoorde tot dezelfde familie Van Beek. Bij de verkoop van 1857 golden o.a. nog de volgende bepalingen:

1. “Dat de bestaande put en pomp in het huis kadastraal bekend Sectie E nummer 90 bovengemeld door de koper en de overige eigenaars van hetzelfde zal mogen worden gebruikt en daartoe ten allen tijde de vrijen toegang zullen hebben en voor de helft door de koper en voor de wederhelft door de eigenaars van het overige gedeelte van het huis zal moeten worden

Uiterst links zien we de deur van de kleuterschool (be-waarschool) en uiterst rechts zien we nog een klein deel van het, inmiddels gesloten, zakenpand van Jacq. Mulders. Foto: Henk de Werd.

onderhouden.
2. Dat de scheidingsmuur door de daar tegen geërfdens ieder aan zijne zijde voor de helft in behoorlijken staat zal moeten worden onderhouden.”

De verkoop geschiedde in 1857 voor honderd gulden. Als getuigen traden mede op: Arnoldus Wilhelmus Wolters, schoolonderwijzer te Hintham en Gijsbert Vink, smid te

Hintham.

De akte gelezen hebbende, kreeg ik een aardig beeld van het huisje in het midden van de 19de eeuw, Er hebben langs de “rijksweg” door Hintham meerdere soortgelijke huisjes gestaan. Ik heb met eigen ogen de sloop van de laatste woning in deze soort gezien. Voor het nageslacht heb ik het huisje in zijn “volle glorie” nog vastgelegd.

December 1918/september 1919: Het herenhuis van de familie Siepkens en Van Elten wordt een klooster van de Zusters van de Choorstraat. Het klooster krijgt de naam St. Joseph.

Rector Holrah heeft weinig geluk en succes gehad met zijn Hinthamse Instituut St. Antoine. In december 1918 werd reeds overgegaan tot openbare verkoop van alle hierboven genoemde eigendommen. Wellicht zijn de financiële problemen van 1915 toen al een teken aan de wand geweest.

De openbare verkoop vond plaats op 4 en 18 december 1918 “ten koffiehuisse Hotel ‘Central’ aan de markt te ’s-Hertogenbosch, ten verzoeken en in tegenwoordigheid van den Heer Gerardus de Bruin, notarisklerk, wonende te Waalwijk als mondeling gemachtigde van den heer Johannes van Rosmalen, aannemer wonende te ’s-Hertogenbosch, als eerst ingeschreven crediteur op na te melden vaste goederen....., ten deze optredende als onherroepelijk gevolmachtigde van:

1. den Zeer Eerwaarden Heer Henricus Antonius Aloysius Josephus Holrah, Rector en Directeur wonende te Rosmalen op Hintham.
2. den Heer Johannes Petrus Wald, zonder beroep, gedomicilieerd te Rosmalen op Hintham, thans verblijvende te ’s-Hertogenbosch en
3. den Heer Petrus Albertus Maria Antonius Driessen, Directeur der Pitmanschool, wonende te ’s-Hertogenbosch, ingevolge akte den zes en twintigsten Juli negentien honderd achttien voor mij verleden, overgegaan tot de openbare veiling der hierna te omschrijven onroerende goederen:

A Eigendom van de Heeren Holrah, Walden, Driessen:

Koop 1: Huizen met schoollocalen erf en tuin, gelegen onder de gemeente Rosmalen ter plaatse Hintham, kadastraal bekend Sectie E nummers 1118 en 1119 samen groot negentien aren drie en zeventig centiare.

B Eigendom van den Zeer Eerwaarden Heer Holrah:

Koop 2: Een huis met erf en bouwland, gelegen onder de gemeente Rosmalen ter plaatse Hintham, kadastraal bekend Sectie E nummers 669 en 670, samen groot drie aren tien centiare. (Dit was het huisje van Antonius van der

Heijden. HdW)

Koop 3: Een huis met erf en bouwland, gelegen onder de gemeente Rosmalen ter plaatse Hintham, kadastraal bekend Sectie E nummers 668 en 671 samen groot vijf aren zes en twintig centiare. (Dit was het huisje van Helena Korst uit Vught.HdW)

Koop 4: Massa van koop 2 en 3.”

Koop 1, de voormalige bezittingen van de familie Siepkens en Van Elten, was direct te aanvaarden. Koop 3, het huisje van Antonius van der Heijden, was verhuurd met het recht van levenslang gebruik en bewoning voor Antonius en zijn echtgenote. We hebben dat hierboven reeds kunnen lezen. De huuropbrengst was natuurlijk voor de nieuwe eigenaar. Verder was er ook nog de bijzondere bepaling, dat “wordt gereserveerd alles wat door den huurder mocht zijn aangebracht, benevens het altaar.”

Zoals gebruikelijk, waren er twee veilingbijeenkomsten. Het resultaat van de eerste bijeenkomst was als volgt: Koop nummer 1 werd als hoogstbiedende ingezet door den Heer Johannes van Rosmalen, aannemer te ’s-Hertogenbosch op 21000 gulden. “Van eene hogere som afgehangen werd dezen koop gemijnd door den inzetter op 21080, waarna dezen honderd slagen stelde.”

Koop 2 werd door de heer Wilhelmus Wilbers, timmerman, wonende te Den Bosch op 100 gulden als hoogstbiedende ingezet. Johannes van Rosmalen zette het op 120 gulden, waarna deze twintig slagen stelde. Koop 3 werd als hoogstbiedende ingezet door Joannes Smetsers, tabakskerver, wonende te Den Bosch, op 1300 gulden. Afhankelijk van een hogere prijs werd de koop gemijnd door dezelfde heer Smetsers op 1500 gulden, waarna deze 20 slagen stelde. Koop vier, bevattende koop 2 en 3 samen, werd ingezet door Joannes Smetsers op 1650 gulden. Bij de tweede bijeenkomst werd tot de finale verkoping overgegaan.

Wat koop 1 betrof werd er nog geboden door notaris Hendrik Worst te Den Bosch, door Victor Rouppe van der Voort, industrieel te Den Bosch, door Joannes Gerrese, bouwkundige te Den Bosch en door Andreas Johannes Aangenendt, aannemer te ’s-Hertogenbosch.

Op koop 2 werd nog geboden door notarisklerk Gerardus de Bruin uit Waalwijk en op koop 3 door Johannes Smetsers, tabakskerver te Den Bosch. Op koop 4, de massa-koop van 2 en 3, door Johannes van Rosmalen, Joannes Gerrese, Andreas Aangenendt, Joannes Smetsers en Gerardus de Bruin.

Uiteindelijk werden koop 2 en 3 buiten werking gesteld

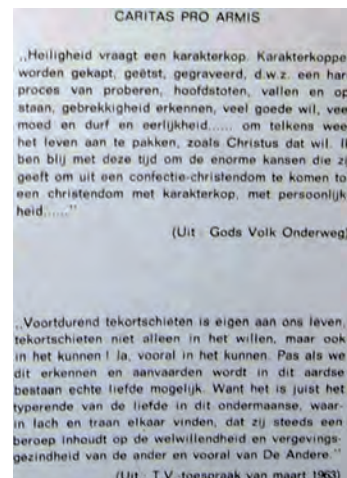
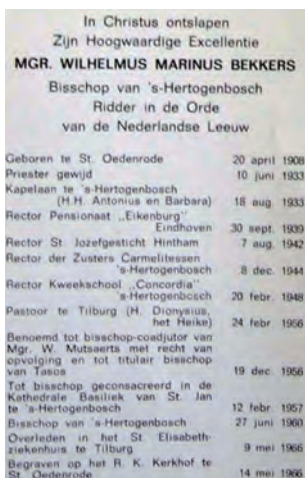
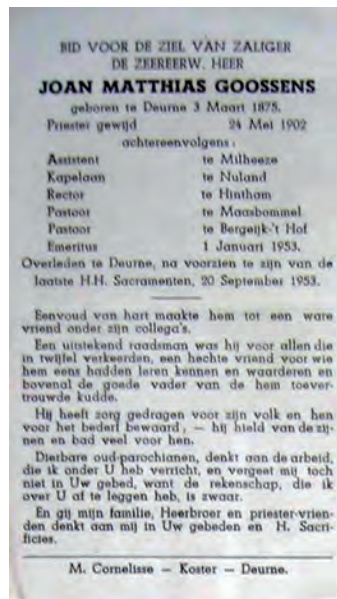
en ging het alleen nog om koop 1 en 4. Het hoogste bod voor koop 1 was 28500 gulden. Voor koop 4 was dat 3400 gulden. In beide gevallen was de heer Joannes Gerrese de hoogste bieder. Hij verklaarde “deze koopen te hebben gedaan voor en op mondelinge last van het Zedelijk Lichaam van Vrouwen onder de zinspreuk “In Omnibus Caritas”, gevestigd te 's-Hertogenbosch. Aldus publiek verkocht op tijd en plaats vermeld in tegenwoordigheid van de heeren Petrus Gerardus Korst, vendumeester en Franciscus Hagemans, kelner, beiden wonende te 's-Hertogenbosch als getuigen.” De akte werd opgemaakt door notaris M.H.J.W. Eycken te 's-Hertogenbosch op 4 en 18 december 1918.

Het Zedelijk Lichaam voor Vrouwen, “In Omnibus Caritas”, kennen wij beter als de Zusters van de Choorstraat in Den Bosch. De term “Zedelijk Lichaam” is een rechts-term, een rechtspersoon dus met rechten en plichten. Zij startten in de aangekochte panden een klooster. Pastoor van Thiel schreef in zijn Memoriale Parochiae op 24 september 1919: “Het voormalige Instituut St. Antoine werd betrokken door de zusters van de Choorstraat, Dochters van Maria en Jozef. Er werd te dier gelegenheid een plechtig Lof gevierd. De eerste Rector is de Eerw. Heer Jan Goossens.”

“Bij hare vestiging in de Parochie verlangden de Eerw. Zusters een gedeelte van het kerkhof ten hare gebruike af te staan. Aangezien de ruimte niet toeliet een deel af te scheiden, is aan de westzijde eene uitbreiding aangebracht over de geheele diepte van de begraafplaats en ter breedte van + 5 M. en is dit deel bestemd voor het Zusterkerkhof. De ophoging werd door de Congregatie bekostigd.”

In 1933 werd dat kerkhof voor de zusters in Hintham achter de kerk opnieuw vergroot. Pastoor Hoekx van de Hinthamse Annaparochie schreef: “In tegenwoordigheid van de Algemeene Overste der Dochters van Maria en Jozef uit de Choorstraat met vele Eerw. Zusters werd door de pastoor met assistentie van Rector C.A.M. van Thiel, het vergroote kerkhof der Eerw. Zusters ingezegend, overeenkomstig machtiging van Z. H. Ecx. Van 2 juni 1932. De totale onkosten der uitbreiding hebben bedragen:

Lengte 28 M., breedte 3½ M. Dus 98 M ² à f 1,10 per M ² aan zand van de Gemeente 's Bosch	
per kipkar aangevoerd	f 248,60
Aan arbeidsloon, beplanting, afrastering en knielbank	f 207,63
Een monument van Van Bokhoven met afb. Maria en Jozef	f 295,00

	F 751,23

Bidprentje Joan Matthias Goossens, de eerste rector en bidprentje van de oud-pastoor Van Thiel, de tweede rector. Bidprentje van Mgr. Wilhelmus Marinus Bekkers, bisschop van Den Bosch, rector te Hintham van 1942 – 1944. Tijdens zijn rectoraat kreeg Wilhelmus Bekkers een zeer ernstig verkeersongeluk. Zijn leven heeft toen aan een zijden draadje gehangen. Zijn zus Adriana Bekkers beloofde in het klooster in te treden, wanneer haar heerbroer zou genezen. Dit gebeurde en Jaantje Bekkers trad in bij het slotklooster der Zusters van de Orde Marie Reparatrice, een Belgische kloosterorde met eveneens kloosters in Nederland. Zij kreeg de naam: Zuster Adriana Bekkers.

(Pastoor Van Thiel was in 1931 als parochieherder in Hintham teruggetreden. Hij nam zijn intrek in het Hinthamse klooster St. Joseph van de zusters van de Choorstraat. Hij werd daar rector.

Wordt vervolgd.

Een brandreglement voor Rosmalen in 1761

Michiel van Heumen

Inleiding

Door de Staten-Generaal werd in 1732 van de dorpen in de Generaliteitslanden, waaronder Staats-Brabant, verlangd dat ze voorschriften zouden uitvaardigen die brand moesten voorkomen. Het dorpsbestuur van Rosmalen heeft in 1761 aan dit besluit van de centrale overheid voldaan. Het is opvallend dat het “brandreglement” dat toen werd gemaakt, grotendeels identiek is aan het reglement, dat enkele jaren later, in 1764, door de regenten van Lith voor de heerlijkheid Lith werd vastgesteld. Henk de Werd vertelt in zijn boek “Rosmalen was een ellendig land” (1982; pagina 46 e.v.) wat voor maatregelen nog meer werden genomen in de 18^e eeuw door de dorpsbestuurders van Rosmalen op het terrein van brandbestrijding. Zo werd o.a. in 1785 een nieuw brandreglement gemaakt als gevolg van een grote brand in ons dorp dat jaar.

Brandreglement

Toegang 473, Dorpsbestuur Rosmalen 1604-1810, invnr 115

Verklaring van de tekst:

- Historische woordenboeken van het Instituut voor de Nederlandse taal: <http://gtb.inl.nl/search/>
- Practisyns woordenboekje; ingel. door J.E. Ennik en P. Brood, Den Haag: Centraal Bureau voor Genealogie, 2005 (facsimilé herdruk van de uitgave van Ab. Blussé en Zoon te Dordrecht uit 1785)
- Reglement tot voorkoming van brand, gearresteert by Schepenen en Regenten der Heerlykheid van Lith, den 10 Augustus 1764, 's Hertogenbosch : Antoni van Beusekom, 1764
- De vlasteelt in Veghelse bronnen, Martien van Asseldonk, www.oudzijtaart.nl 30 september 2014 (accessed 10 april 2019)
- Ordonnanties en reglementen ter voorkoming en bestrijding van brand, Martien van Asseldonk, www.oudzijtaart.nl 9 oktober 2014 (accessed 10 april 2019)

Tekst voor wat betreft woorden die onleesbaar zijn geworden of weggevallen, aangevuld door te kijken naar de context/het zinsverband en door vergelijking met het brandreglement van Lith uit 1764 (gedeeltelijk identiek).

Fol. 8recto-12recto

Vergadering gehouden bij Schepenen deser dorpe van Rosmalen desen

October 1761¹.

Ister vergadering door den President W. Aanhuys, voorgebragt, of 't niet nodig soude sijn dat er een Reglement tot voorkoming van den Brand wierde gearresteert², en daar van enige Exemplaren laten Drukken omme aan de Inwoonders bekent te maken ten eynde zij zig daar na konde Reguleren³ waarop met eenparigheyt van stemme⁴ is goetgewonden 't volgende Reglement te Arresteren en [de] Nodige Exemplaren daar van te doen Drukken.

I

In den Eersten wel Ernstelijk geinterdiceert⁵ en verboden met brand[ende] TabaksPijpen, in de Schueren of [Stallen?] bij Hooy, of Strooy, te gaan; zul[lende] Alle die gene, zo menigmal zij daarop bewonden⁶ zullen werden verbeure⁷ e[ene] Boete van eene halve Rijxdaalder e[n] zullen voor dese als mede in de n[aarvolgen-?] de Articulen gestelde Boetens// de Meesters voor hunne Respective Knechts en Meyden moeten instaan en de Ouders voor hare Kinderen

II

De selfde Boete sullen verbeuren die bevonden sullen worden met Brandende Lampen in Schueren

-
- 1 exacte datum niet ingevuld
  - 2 vastgesteld
  - 3 zich overeenkomstig gedragen (volgens de bepalingen van het reglement)
  - 4 eenparigheid van stemmen: unanimiteit
  - 5 verboden
  - 6 lees: bevonden (= schuldig bevonden)
  - 7 (als boete moeten) betalen

Een gedeeltelijk uitslaande brand verwoest de bovenverdieping van een woonhuis aan de Burg. Molenaarhoeven, 12 januari 1988. De brand werd rond elf uur ontdekt door omwonenden. In het huis was op dat moment niemand aanwezig (foto Felix Janssens; coll. Erfgoed 's-Hertogenbosch, nr. 0073441)

of Stallen te gaan werdende sulx bij dese mede wel scherpelijck⁸ verboden

III

En om op sulx beter te letten zoo word bij dese geordonneert⁹ dat Ieder huyshouding binnen desen Dorpen binnen den tijd van drie daegen? naar Publicatie deser sal hebben? te versorgen eene goede Lantaarn in huys te hebben omme d[] bij Avond of Nagt in Schueren of? stallen daar van te kunnen bedienen zullende bij t gaan van de Brand-schouw eene Ider gehouden [moete]n? zijn Lantaarnen aan de Schouw te vertonen en die als dan bevonden sal worden geen Lantaarn te// hebben die goet en digt is zulle verbeure eene Boete van een halve Rijxdaalder

IV

Item sal ook niemand op de Dagen van de Schouw sijn Lantaarnen aan een ander

- 8 op scherpe wijze
9 bevolen

mogen Lenen, om daar door de Boete te ontgaan¹⁰ en alzo de schouw Illusoir¹¹ te maken op paene¹² van een Dubbelde Boete zoo wel te verbeuren bij den Leender als bij die gene die de selve Leent.

V

Word ook bij desen scherpelijck verboden vlas in ovens of in Esten of in Schoorstenen te drogen op paene van Drie Gulde telker rijse¹³ te verbeuren als Iemand daar op bevonden sal werden en zal ook n[iemand?] daar toe sijn oven of Est mogen [Leenen?] op paene als voor

VI

Item word ook bij desen wel strictel[ijk] verboden voor of naar Sonnen Opg[ang]

-
- 10 ontlopen
11 bespottelijk
12 straf
13 elke keer

vlas te Swongen¹⁴ of te Kekelen¹⁵//
op eene paene van Drie Guldens
te verbeuren zomenigmaal Imand
daar op bevonden zal worden.

VII

En vermits ~~dat~~ werd ondervonden
dat vele Ingesetenen hare Assche
uytgieten op haar Schuur even tegen
de Hooy of Strooy Tassen¹⁶ soo
word sulx mede wel Scherpelijk
verboden op eene paene van Drie
Guldens zoo menigmaal zulx in
jemand's huys of Erve sal bevonde
worde.

VIII

En ten Eynde niemand voortaan sijne
Assche vers[tompe]le¹⁷ soo word bij dese
wel Expresselijk geordonneert dat van
nu af aan jder Huyshouding binnen
desen Dorpen haar Asschen []
hebben uyt te gieten voor haar Huys op
de Straat ten minstens ses [treden?] van
't huys en wel toezien dat [i]der
daar innen nog mogte []
ten word, en daar de Straten [i]//
sijn en geen plaats is om de Asse
uyttegieten en bijgevolge zulx agter
hare Huysen moeten doen zulle
gehouden zijn agter hare Huyse
ten minste twaalf treden van
't huys. Schuur Schoppen of dier-
gelijken af een Kuyl te graven
om de Asschen in te brengen
en die Contrarie¹⁸ dese ordonnantien
bevonden sal worden sal verbeure
eene Boete van Dertig stuyvers
zoo menigmaal bevonden sal wor-
den Contrarie deser gedaan te
hebben.

-
- 14 vlas swongen, d.w.z. vlas zuiveren door de aan de
vlasvezels hangende houtdeeltjes te verwijderen;
bewerking gebeurt op de zwingelplank met behulp
van een zwingelmes
- 15 lees: hekelen. Vlas hekelen is een laatste voorberei-
dende bewerking, waarbij de overblijvende houtdeel-
tjes volledig worden verwijderd, gebeurt m.b.v. een
hekel (een houten plank met fijne, puntige tanden)
- 16 hopen; stapels hooi en stroo
- 17 verstopt, laat verdwijnen
- 18 strijdig met

VIII

Word geordonneerd bij dese wel
ernstelijck dat een jder sal hebbe
sorge te dragen dat zijn Oven het-
zij Brouw of Bak oven schoor-
stenen en Haartsteden m[itsga-?]
ders Esten die de selve heeft in be-
hoorlijke reparatie zijn en buyte
gevaar van Brand daar uyt te
konnen ontstaan Want allen [het?]
geen in 't gaan van de schouw//
of 't doen van de visitatie¹⁹ welke
in 't korte sal gedaan worden Con-
trarie zal worden bevonden sal
aanstonds worden ingeslagen en
onbruikbaar gemaakt en die be-
vonden sal worden een geborste
oven in huys te hebben. die niet is
ingeslagen of op dangereuse Haart-
steden Mouterijen of Esten te
stoken zal 't elke rijse verbeure
eene Boete van Drie guldens.

X

Insonderheyd²⁰ sal ook wel Agt ge-
nomen worden op de smidsen of
deselve gesteld zijn en gemaakt
dat 't Ambagt daar inne buyte ge-
vaar kan geexerceert²¹ worden zullen-
de die Contrarie bevonden sal word²²
niet meer moge gebruykt worden
ofte vuur daar inne worde gekookt
zolange niet en zijn veranderd en
veylig gemaakt op de Boete van
Drie gulden telker rijse te ver-//
beure daar inne vuur sal worden
bevonden en sullen voortaan geen
smeden in hare smidsen vuur aan
mogen hebben in de Zomer voor
Sonnen Opgang en naar Zonnen
ondergang en van den Eersten septem-
ber tot den eersten April des
Avonds niet naar negen Uuren
en des smorgens voor vijf uren
insgelijks op de Boete van drie
Gulde zoo menigmaal daar op bevon-
den zullen worden.

-
- 19 bezichtiging
- 20 In het bijzonder
- 21 uitgeoefend
- 22 bedoeld is: worden

XI

Ende op dat dit alles Exactelijk worde geexecuteert²³ word alle en een Iegelijke verzogt die Imand bevonden sal Contrarie deze voorz: Articulen te doen of dat dit Reglement in enig point word overtreden, aanstonds aan den Heer Officier of aan deselffe Absentie aan sijnen gecommiteerde te komen aangeven zullende voor ... aanbrengende de helfte van de Boete [] [] en daar en boven des verzogt sijnde sijn Naam verswege worde²⁴

XII

En wanneer er brand sal zijn ontstaan in eenig huys of schuur binnen desen Dorpe word bij dese tot 't spoedig blussen van dien het Naarvolgende geordonneert Dat jeder Rotmeester uyt jeder Huyshoudinge in sijn Rot daar Mans volk is een Man Commanderen om aanstonds met een Emmer of Ketel naar

Ravage na brand in het jongeren centrum Het Eiland aan de T.M. Kortenhorstlaan, 18 juni 1991 (foto Felix Janssens; coll. Erfgoed 's-Hertogenbosch, nr. 0076459)

den Brand te Loopen om die te helpe blussche gelijk zulx ook bij dese aan alle de andere Rotmeesters binnen desen Dorpen gelast word mede te doen dit gedaan sijnde sullen alle de Rotmeesters haar aanstonds en op 't spoedigste na den Brand moete begeve om jeder onder de Zijne order te stelle dat niet blijven staan kijken maar hand aan 't werk slaan en bij aldien eenig Rotmeester sal bevinden die zijne// Orders niet en pareert²⁵ zal hij gehouden sijn den selven aan den Heer Officier aantegeve welke sal verbeure eene Boete van een halve Rijxdaalder ten behoeve van sijn Rot En Ingevallye eenig Rotmeester bevonden sal worden hier omtrent aan sijn Pligt gemanqueert te hebben zal verbeure de somme van drie guldens.

Resolutie ter voorkoming van brand

Groot Placaatboek, *vervattende de Placaaten, Ordonnantien en Edicten van de Hoog Mog. Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden : en van de Edele Groot Mog. Heeren Staaten van Holland en Westvriesland, (...)* / Voor desen by een versamelt in twee Deelen tot den jaare 1664, door M^r. Cornelis Cau, En verder gecontinueert tot den jaare 1682 inclus, door M^r. Simon van Leeuwen, En namaals vervolgt tot den jaare 1700 en 1702 inclus in een vierde en vyfde Deel respectieve, door Jacobus Scheltus, en M^r. Paulus Scheltus, En nu verders tot den jaare 1740 inclus vervolgt door M^r. Isaac Scheltus. *Sesde deel* 's Gravenhage: Isaac en Jacobus Scheltus, 1746 . Bladzijde 486

Resolutie, de respective Officieren en Regenten van de Dorpen en Plaatsen in het District van de Generaliteit gelast, de noodige ordres te stellen tot voorkominge van brand, als meede in de vermoogende Dorpen Klapwaakers aan te stellen, den 6 February 1732.

Ontfangen een Missive²⁶ van den Raad van Staate, geschreeven alhier in den

- 25 'bij aldien eenig Rotmeester sal bevinden die zijne Orders niet en pareert ': indien de rotmeester constateert dat iemand niet aan sijn orders gehoorzaamt (ambtelijke) brief
- 26

---

23 uitgevoerd

24 'voor ... aanbrengende t/m verswegen worde' (bedoeld wordt, cfr brandreglement Lith) : degene die aangifte doet van overtreding van een van de artikelen in dit reglement bij de officier of sijn vervanger, ontvangt de helft van de boete en des gevraagd zal sijn naam niet bekend worden gemaakt

Hage den 1 deeser, houdende der selver Advis op haar Hoog Mog. Resolutie²⁷ van den 20 Augusty laasteleden, waar by haar Hoog Mog. van haar hebben gerequireert²⁸, dat sy haar souden doen informeeren, of in de Plaatsen van de Generaliteit genoegsaame ordre²⁹ op toevallen³⁰ van brand is gesteld, en overleggen, of eenige en wat ordre daar omtrent gesteld soude behooren te werden.

Waar op gedelibereert³¹ zynde, is goedgevonden en verstaan, dat aan de respective Officieren en Regenten van Dorpen en Plaatsen in het District van de Generaliteit sal werden gelast, soo als gelast werd mits deesen, om ieder in den haaren te maaken een Reglement of Ordonnantie tot voorkooming van brand, als meede wat geobserveert³² behoort te worden, ten tyde als ergens in een Huis of Schuur van het Dorp brand ontstaan is; dat voorts deselve sullen werden geauthoriseert³³, soo als geauthoriseert werden mits deesen, om by soodanig Reglement boetens te moogen ordonneeren tegegens de Overtreeders of Gebreekigen³⁴, mits niet excedeerende³⁵ de somme van drie guldens, en die te moogen invorderen by parate executie³⁶: Dat booven dien aan Officieren en Regenten sal worden geordonneert, soo als geordonneert werd mits deesen, van half jaar tot half jaar op seekeren vaste dagen, daar toe te stellen, te gaan visiteeren de Schoorsteen, Bakovens, Brouweryen, Mouteryen en andere Vuurplaatsen, of aan deselve eenige defecten/zyn, waar door brand veroorzaakt soude

konnen worden, en die bevindende aanstonds ordre te stellen³⁷ tot het reparereen der defecten, ten kosten en lasten van de geenen, daar die bevonden worden³⁸: Dat voorts nog aan de Officieren en Regenten sal werden gelast en bevoolen, alle jaaren in Augusty of September de Waaterpoelen in de Dorpen en Gehugten, daar deselve zyn, te doen veegen en diepen: Dat laastelijk een generale ordre³⁹ sal worden gegeven door het gantsche District van de Generaliteit, gelijk in het Quartier van Kempeland by haar Hoog Mog. Resolutie van den 14 October 1717 is geschied, dat in alle Dorpen, daar toe vermoogen hebbende, Nagtroepers of Klapwaakers op een betaamelijk salaris sullen werden aangesteld: En werden eindelijk de Officieren en Regenten nog gelast, de Dorpen en Plaatsen van de noodige Brandgereedschappen, als Brandleeren⁴⁰, Haaken en Emmers, te doen voorsien, met waarschouwinge, dat geene remissien⁴¹ uit oorsaake van brand verleend sullen worden, ten zy alvorens gebleeken zy, dat alle de voorsz precautien⁴² behoorlijk geobserveert en nagekoomen zyn.

En sal Extract⁴³ van deese haar Hoog Mog. Resolutie gesonden werden, daarmen gewoon is in het District van de Generaliteit Placaaten te senden, om aan de Officieren en Regenten daar het behoort daar van kennisse te geeven.

Was gearapheert, *A.B. v. Lynden*, vt. Onder stond, Accordeert met het voorschreeve Register⁴⁴.

Was geteekent, *F. Fagel*.

-
- 27 Haar Hoog Mogende : aanspreektitel van de Staten-Generaal; resolutie : besluit
  - 28 geëist
  - 29 'genoegsaame ordre' : toereikende, adequate voorschriften
  - 30 gebeurtenissen
  - 31 vergadert
  - 32 in aanmerking
  - 33 gemachtigd
  - 34 degenen die in gebreke blijven
  - 35 te boven gaande
  - 36 'schielyke rechtsoverdracht' (Practisyns woordenboekje), voltrekking van een vonnis waartoe geen nieuw vonnis wordt vereist

-
- 37 bevel te geven
  - 38 op kosten van de eigenaren van de schoorstenen, bakovens enz.
  - 39 algemene order (hier: voor alle Generaliteitslanden)
  - 40 brandladders
  - 41 (belasting)kortingen
  - 42 voorzorgsmaatregelen
  - 43 uittreksel
  - 44 Is overeenkomstig het origineel (in het register van resoluties) afgeschreven

Zeer bijzondere schenking

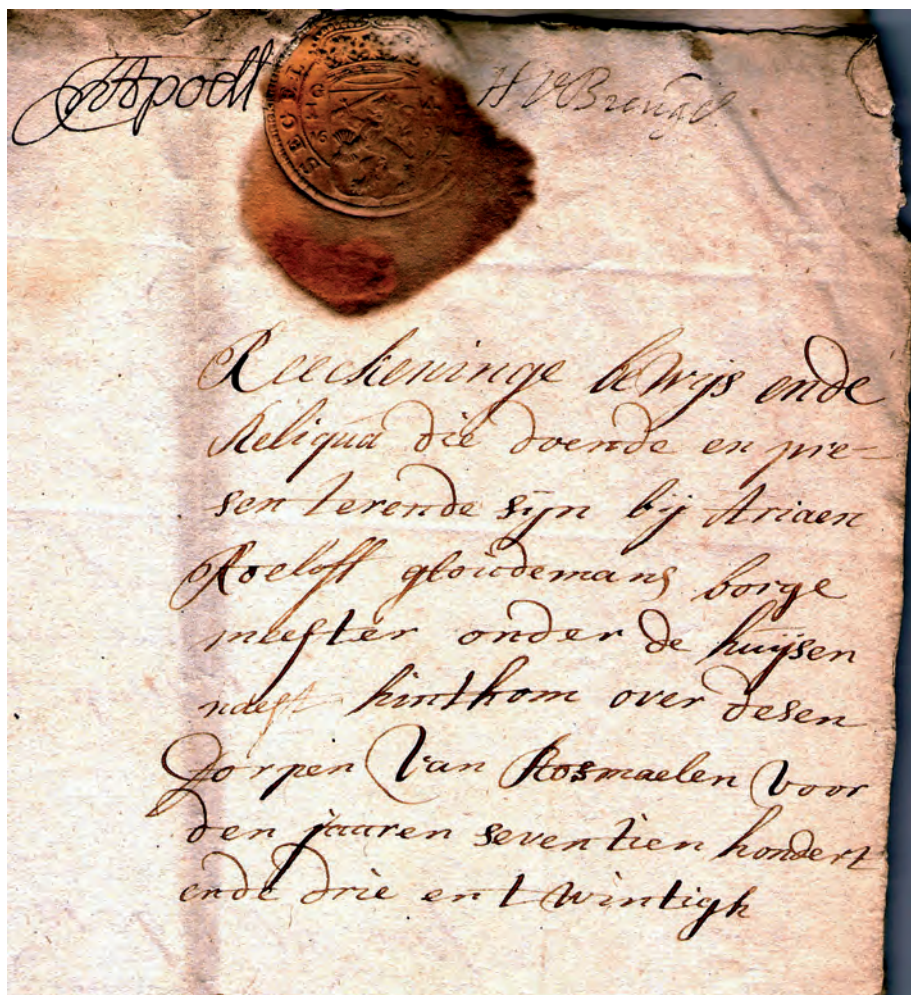
Redactie

Onze heemkundekring wordt over het algemeen zeer goed bedacht door de Rosmalense bevolking. We krijgen vaak schenkingen van fotoalbums, bijzondere objecten en paperassen. Maar wat ons rond Hemelvaart overkwam, was wel heel bijzonder. Wil van den Elzen is, samen met zijn vrouw Diny, al geruime tijd bezig met opruimen en loopt dan bij de redactie langs om weer eens wat af te geven, wat in eerste instantie misschien voor ons blad interessant is en wat vervolgens naar het heemhuis ter bewaring gaat. Deze keer had Wil een tas bij zich met -volgens hem- oude kranten. Hij had die tas jaren geleden gekregen van een broer van hem, wiens zoontje alles had gevonden in een sloot in Rosmalen. Zo was het verhaal! De tas was in een verloren hoek terecht gekomen en diverse keren

van woning naar woning verhuisd. Toen ik in de tas begon te snuffelen, viel ik van mijn stoel. Geen kranten. Wel eeuwenoude stukken van de gemeente Rosmalen, meest handgeschreven op perkamentachtig papier met stempel ingedrukt of een watermerk. Ik ben helemaal niet goed in het ontcijferen van oude handschriften, maar ik begreep dat het om verslagen ging, rekeningen, kwitanties, vaak voorzien van notities. De namen Rosmalen en Hintham kon ik gemakkelijk terugvinden. Ook tal van echt Rosmalense namen, waaronder burgemeester Siepkens en pastoor Roza. Voor zover ik kon zien was het oudste document van 1682. De meeste papieren waren uit 1783. Natuurlijk hebben we onze voorzitter, Rien van den Broek, meteen op de hoogte gesteld. De spullen zijn naar het heemhuis gebracht en het is uiteraard nu aan het bestuur om de vondst veilig te stellen! Dat bestuur heeft daarover

inmiddels contact met het Stadsarchief. De gemeente is immers eigenaar van het archief van de voormalige gemeente Rosmalen.

De redactie van Rosmalla ging verder met onderzoeksjournalistiek. Zouden ambtenaren van de gemeente Rosmalen zó slordig omgesprongen zijn met papieren? We belden met Thera van den Elzen, een schoonzus van Wil. Thera, de vrouw van Ad van den Elzen, is met haar 90 jaar nog een krasse dame met een goede memorie. Zij herinnerde zich een voorval van lang geleden waar bij het ging om belangrijke papieren. Na overleg met haar kinderen belde ze na anderhalf uur al met de oplossing van het mysterie. Bij de verhuizing van het gemeentehuis op de Driesprong (villa Fleuri), zo rond 1975, stonden er containers rond het gebouw. Ideaal als speelveld voor de kinderen van Ad en anderen, die toen zo'n 12 jaar waren. De groep ontdekte dat er enkele raampjes in het oude gemeentehuis openstonden en enkele kropen naar binnen. Ze ontdekten een stapel papier en namen die mee naar huis. Vader Ad was niet blij; meteen naar ome Wil brengen, die heeft verstand van geschiedenis! En zo is het gekomen....

Historisch 4

‘n Hèpke vur Jòntjes, ‘n hèpke vur de kat.

Henk de Werd en Driek van Grètte.

Links: De boerderij van Jòntje èn Kòbus de Kep, geschilderd door Frans Dam, docent tekenen aan de Sancta Maria Mavo te 's-Hertogenbosch. Rechts eveneens de boerderij van Jòntje èn Kòbus als een ets van Hendrik de Laat.

Familiearchief Henk de Werd. (Privé)

Hoe vaak ben ik hier geweest. Hoe vaak heb ik hier in de vakantietijd van de jaren, dat ik studeerde voor onderwijzer, een roggenbroodje of gewoon “unne mik” van 27 centen, hier nagebracht. In mijn verbeelding zie ik Jòntje en Kòbus hier nog rondlopen of water putten uit de put. “Woag ’t niej junkske, um men hier op de foto te zette, want doar hòuw ik niej af.” Als ik me niet vergis heeft ze zich één keer laten fotograferen bij de waterput voor de Katholieke Illustratie. Ze moet er altijd spijt van gehad hebben. “Dè Jòntje”, toch. ’t Was inderdaad geen schoonheid of filmster. Kijk eens naar de linker foto, naar de kleine raampjes. Ergens achter de bossen was ook nog een deurtje. Daar ging ik dan naar binnen. Donker, zo don-

ker, dat je er met schrik binnen stond. Een kiertje met wat licht. Voorzichtig liep ik die richting in, maakte de deur open en warempel daar zaten Kòbus en Jòntje in “d’n hère òn de tòffel. De zwarte kat, mi de kop umhòg, bè Jòntjes òn de stoel. ‘Ge komt ès geroepe junkske, want we zitte nèt òn tòffel vur d’n bòttheram.’ Ik zie dè Jòntje ’n èij òn ’t éte is mi ’n lippelke, dè zo mar nog van tin kos zen. Mi stomme verbazing zie ik wè doar gebeurt èn gezéét wort. ‘n lippelke van ’t èij vur Jòntjes, ’n lippelke vur de kat, ’n lippelke wir vur Jòntjes en ’n lippelke wir vur de kat. Èn ge geleuft oew èige oge èn óre niej. ’t Is steeds utzèlfde lippelke.

Vruuger aate we thuis alles van ‘tzèlfde bord èn ók mi dezèlfde lippel, diej in ieder geval niej mer van tin waar. We han ók ’n kat, mar die krieg ók wèl ’s oit ’n stukske vèl van ’t vlis, maar dè wier umhóg gehòuwe en zo òn de kat gegéve. Ik moet ’r niej òn denke, dè dees bè-j-ons thuis zó toch gebeurd zu zen. ’n Lippelke vur ons mam, ’n lippelke vur de kat, enz.” We zen gelukkig anders grootgebracht, eten met meerdere borden, met vork en mes en meerdere lepels. ’t Kan verkeren, aldus Bredero.

Een glorie dag voor de Roomsche Sport in 1920

Henk de Werd

De start van de voetbalsport in het begin van de vorige eeuw werd door de katholieke kerk van toen met weinig enthousiasme begroet. Dat gold ook voor de Rooms en in Rosmalen. De pastoor van de Lambertusparochie was er faliekant op tegen. De zondagmiddag was er voor het Heilig Lof en de bijeenkomsten van de Heilige Familie voor mannen.

Rosmalen mocht zich gelukkig prijzen ene kapelaan De Grood als mede parochieherder te hebben, een priester die niet helemaal negatief stond t.o.v. het voetballen, maar hij was “het knechtje” van de pastoor en moest zich dus neerleggen bij het gene de pastoor verkondigde.

“Gedurende 5 jaren heeft de Roomsche sportbeweging gezwogd en geworsteld tegen een overmacht van vijanden onder eigen geloofsgenooten als onder niet-katholieken”, aldus onze kapelaan De Grood in de Katholieke Illustratie van 12 juni 1920.

Pas toen er Rooms Katholieke Voerbalbonden ontstonden keerde het tij en kon met kapelaan De Grood als geestelijke “toezichthouder” ook in Rosmalen in 1910 een voetbalclub van start gaan, genaamd R.K. ODI = Ontspanning door Inspanning. En juist door de Rooms katholieke voetbalbonden in de diverse bisdommen werd erop gehamerd dat “de sportbeoefening volgens katholieke beginselen ook nog hooger mikt dan op het spel alleen”, aldus opnieuw de Rosmalense kapelaan De Grood in de Katholieke Illustratie van 12 juni 1920. (archief Henk de Werd)

Foto kapelaan De Grood te Rosmalen. Rosmalen collectie van Henk de Werd in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.

De kogel was dus door de kerk, en je kunt het bijna niet geloven maar in 1920, dus honderd jaar geleden, zie je dat hogere doel plotseling opduiken. “De R.K.V.B.ers (De Rooms Katholieke Voetbalbonden) gaven geestdriftig gehoor aan den oproep tot 't spelen van wedstrijden ten bate van de missiën.” En... schrik niet.... onze eigen bisschop Mgr. Diepen van 's-Hertogenbosch en de missiebisshoop Mgr. Sweens, geboren te 's-Hertogenbosch en een parochiaan van de parochie St. Jacob waren daarbij aanwezig.

Deze foto komt uit de katholieke Illustratie, jaargang 54, 12 juni 1920. Familiearchief Henk de Werd. Links zien we Mgr Diepen en rechts naast hem Mgr. Sweens.

Op deze foto, eveneens uit de katholieke illustratie, jaargang 54 12 juni 1920, zien we Mgr. Diepen en Mgr. Sweens in het midden van de foto op de tribune van het voetbalveld in Nijmegen.

“De eerste officieele Missiewedstrijd werd gespeeld in 1918 op 't Wilhelminaterrein te Vught; de tweede officieele te Maastricht in 1919 en de derde officieele den 16den Mei l.l. te Nijmegen, waarvan de beslissing zal volgen op 13 Juni te Utrecht in een wedstrijd tusschen de overwinnaars te Nijmegen n.l. het Utrechtsch en het Limburgsch bondsselftal.

De opbrengst dezer wedstrijden was voor de missiën, tóch is 't geldelijke gewin niet 't eerste doel. Nee, 't doel, dat de ontwerper der Missiewedstrijden nastreefde was: met dit moderne middel missieliefde te wekken in kringen, die practisch zoo moeilijk te treffen waren.

Een voldoening voor de afdeling Nijmegen als uitvoerend comité van den Ned. R.K. Voetbalbond is 't schitterend succes, dat deze derde missiewedstrijd heeft gebracht met meer dan 4000 toeschouwers. Maar bijzondere beteekenis krijgt deze voldoening door 't feit, waarvan beide foto's melding maken, n.l. 't bezoek van Z.D.H. den Bisschop van 's-Hertogenbosch Mgr. Diepen en den missiebisshop Mgr. Sweens op 't voetbalveld. Een bemoedigend feit voor de werkers, die in hun niet rustende zorg om de geheele Nederl. R. K. jeugd voor alle takken van sport in noodzakelijke R.K. vereenigingen te organiseeren, nog niet die steun hebben van hunne geloofsgenooten, waarop zij recht hebben.

Waarlijk, dat was een glorie dag voor de Roomsche sport,

De katholieke illustratie van 26 juni 1920 besteedt een volledige pagina aan de finalewedstrijd te Utrecht.

die allen kan overtroffen worden op den dag, dat de keur-elftallen der diocesane voetbalbonden zullen mogen kampen om een beker Nederland's Kardinaal.....”, aldus kapelaan De Grood, Rosmalen.

Op een schitterende manier hebben we nu kunnen zien hoe het voetballen, dat met argusogen werd begroet in korte tijd uitgroeide tot een sport, die ook door de rooms katholieke kerk werd geaccepteerd en omarmd, al was het dan wellicht alleen maar voor het hogere doel.

De 54ste jaargang van de katholieke Illustratie van oktober 1919 – oktober 1920 is in het bezit van Henk de Werd. De twee foto's komen uit deze jaargang (12 juni 1920). De foto van kapelaan De Grood komt uit de Rosmalen collectie van Henk de Werd, ondergebracht in het Stadsarchief van 's-Hertogenbosch.

En dan sluit ik af met de katholieke illustratie van 22 mei 1920. Op deze foto zien we zeer duidelijk de Bossche bisschop Mgr. Diepen (links) en Rechts in het witte gewaad Mgr Sweens, missiebisshop en ooit parochiaan van de St. Jacob-parochie in Den Bosch

Onbekend historisch gebruiksvoorwerp

Rien van den Broek

Onbekend historisch gebruiksvoorwerp met een doorsnee van 10/15 cm.

Op social media kom je natuurlijk van alles tegen, mooie verhalen, persoonlijk lief en leed, maar ook veel historische plaatjes over de meest uiteenlopende onderwerpen. Begin januari kwam bovenstaande foto voorbij met de vraag: hoe heet dit voorwerp en wat werd er mee gedaan? Het gebruiksvoorwerp ligt in een museum in Borculo, maar zij weten zelf ook niet wat het moet zijn. Op Facebook komen er de meest onzinnige reacties voorbij maar ook wel ideeën waarvan je zegt dat zou wel eens kunnen.

Het antwoord:

Met dank aan gereedschapsmuseum Mensert uit Delft, het is een zogenaamde toepkwast die werd vroeger gebruikt door de schilder voor toepwerk. Deze kwast voor tamponeer werk, werd gebruikt om de tweede kleur verf aan te brengen op de droge onderlaag van een ander kleur. De toepkwast stamt uit de tijd van tussen 1880 t/m 1950. Tamponeer werk werd veel gedaan bij lambriseringen om structuur in het verfwerk te maken

